Przewodnik transgraniczny

Maniewicze –Sułów

Транскордонний путівник

Маневичі – Сулув

norway grants
Wsparcie udzielone przez Norwegię poprzez dofinansowanie ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego

EUROREGION BUG

PROGRAM WSPIERANIA INICJATYW TRANSGRANICZNYCH W EUROREGIONIE BUG

Wsparcie udzielone przez Norwegię poprzez dofinansowanie ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego w ramach Programu Wspierania Inicjatyw Transgranicznych w Euroregionie Bug

Фінансова підтримка надана Норвезьким фінансовим механізмом у рамках Програми підтримки транскордонних ініціатив у Єврорегіоні Буг.

Przewodnik transgraniczny

Maniewicze–Sułów

Транскордонний путівник

Маневичі–Сулув

Rejon Maniewicze

Район Маневичі

POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE I KRÓTKA HISTORIA

Położenie geograficzne rejonu.

Rejon Maniewicki jest położony w północnej części obwodu wołyńskiego. Wielkość rejonu z północy na południe wynosi 71 km., z zachodu na wschód 65 km.

Skład rejonu

(rady wiejskie, liczba zamieszkałych miejscowości).

Rejon został utworzony w styczniu 1940 r. W granicach współczesnych został odnowiony w 1965 r. Według ustroju administracyjno-terytorialnego rejon Maniewicze podzielony jest na 71 zaludnionych miejscowości, wśród nich jest 69 wsi oraz 2 osiedla typu miejskiego – Maniewicze i Kołki.

Sąsiadujące rejony.

Na północy sąsiaduje z rejonem lubieszowskim, na północnym zachodzie z rejonem kamień-kaszyrskim, na zachodzie z kowelskim, na południe z rożyszczeńskim, kiwerckim, na wschodzie z wołodymyreckim, na południowym wschodzie z rejonem kostopilskim w obwodzie róweńskim.

Powierzchnia rejonu.

2,2 tys. km^2, co stanowi 10,9 % terytorium obwodu wołyńskiego.

Odległość od ośrodków

(obwodowych, kulturowych, gospodarczych)

Rejon położony jest w korzystnym przecięciu się szlaków kolejowych i samochodowych o znaczeniu państwowym Kijów-Kowel-Warszawa (najkrótsza droga samochodowa z Warszawy do Kijowa), włączonych w plan przygotowania szlaków tranzytowych Euro-2012 i Łuck-Pińsk, zaś centrum rejonowe położone jest w odległości 130 km od przejścia celnego „Jagodzin" na granicy z Polską i 83 km od punktu celnego Dolsk na granicy z Białorusią. Odległość między centrum obwodowym i rejonowym, biorąc pod uwagę szlak samochodowy, wynosi 77 km, zaś długość linii kolejowych 146 km.

Район Маневичі

Rejon Maniewicze

ГЕОГРАФІЧНЕ ПОЛОЖЕННЯ ТА КОРОТКА ІСТОРІЯ

Географічне розташовання району

Маневицький район розташований у північній частині Волинської області. Протяжність району з півночі на південь 71 км, із заходу на схід 65 км.

Склад району
(сільські ради, кількість населених пунктів)

Район утворений в січні 1940 року. В сучасних межах відновлений у 1965 році. За адміністративно-територіальним устроєм Маневиччина поділяється на 71 населени пунктів, із них 69 сіл та 2 селища міського типу – Маневичі та Колки.

Сусідні райони

На півночі межує з Любешівським районом, на північному заході – з Камінь-Каширським, на заході – Ковельським, на півдні – з Рожищенським, Ківерцівським, на сході – з Володимирецьким, на південному сході з Костопільським районами Рівненської області.

Площа району

2,2 тис.км2, що складає 10,9 % від території Волинської області.

Віддаленість від центрів
(обласних, культурних, економічних)

Район вигідно розташований на перетині залізничних і автомобільних шляхів державного значення Київ-Ковель-Варшава (найкоротший автомобільний шлях від Варшави до Києва), що включена у План підготовки транзитних шляхів Євро-2012 та Луцьк-Пінськ, а районний центр за 130 км від митного переходу „Ягодин" на кордоні з Республікою Польща та за 83 км від митного поста „Дольськ" на кордоні з Республікою Білорусь. Відстань між обласним центром та районним центром – 77 км шосейними дорогами та 146 км залізницею.

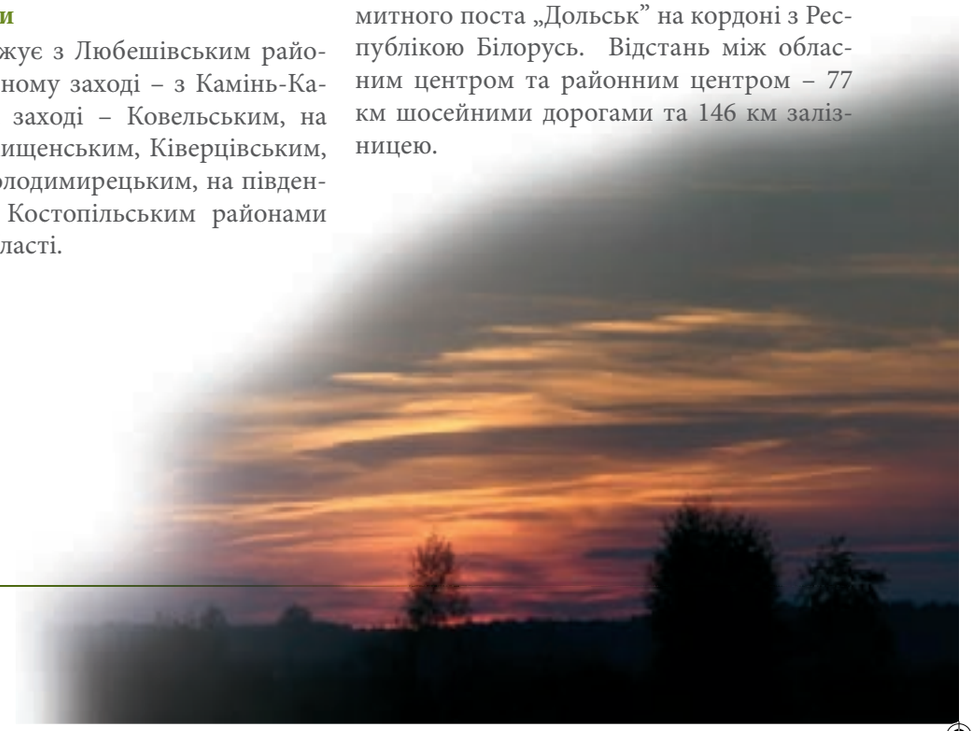

Maniewicze zapraszają

Маневиччина запрошує

Szlak turystyczny rejonu Maniewicze.

Czetwertnia – Kryniczne – Kołki – uroczysko Biały Brzeg – Krasnowola – Telcze – Wielka Osnycia – Majonycze – Stary Czartoryjsk – Cminy – Wielka Wedmeżka – Kostiuchnówka – Wowczyck – Lisowo – Huta Lisowska – Okońsk – Maniewicze – Prylisne - Karasin – Lyszniówka – Rezerwat Czeremski.

Екскурсійний маршрут Маневицького району.

Четвертня –Криничне – Колки – урочище Білий берег - Красноволя - Тельчі- Велика Осниця – Маюничі -Старий Чарторийськ - Цміни - Велика Ведмежка - Костюхнівка - Вовчицьк –Лісово -Гута Лісівська – Оконськ - Маневичі –Прилісне – Карасин –Лишнівка - Черемський заповідник.

Pierwsza pisemna wzmianka o miejscach zamieszkałych przez człowieka na terytorium Maniewicz pojawiła się w „Latopisie Ruskim" z 1100r., kiedy to zgodnie z decyzją książąt w Uwetyczach Świętopełk oddaje miasto Dubno i Czartoryjsk księciu Dawidowi Igorowiczowi.

Miłośników interesującego wypoczynku zapraszamy do odwiedzenia malowniczego zakątka ziemi wołyńskiej – rejonu Maniewicze. To miejsce, które przyciąga każdego niepowtarzalnym pięknem swej przyrody, unikalnymi zabytkami, szczodrą gościnnością poleskiej chaty. Nasza okolica otwiera szeroko swoje drzwi przed wszystkimi, którzy chcą poznać jej historię, dotknąć ogromnych świątyń przeszłości i czułych strun teraźniejszości. Czeka na was cudowna podróż, podczas której zapoznacie się z najstarszą budowlą kamienną na terytorium rejonu Maniewicz – świątynią Przemienienia Pańskiego we wsi Czetwertnia, hydrologicznym pomnikiem przyrody, jakim są jeziora Okońskie, jedynym w obwodzie Czeremskim Rezerwatem Natury oraz z innymi miejscami zasługującymi na uwagę. Na Państwa życzenie w rejonie Maniewicz stworzymy dogodne warunki do interesującego pobytu.

Podróż rozpoczynamy od dawnej osady historycznej **Czetwertnia** – książęcego majątku Czetwertyńskich z XIII w.

Kierując się do osady, jedziemy do wsi Kryniczne, w przeszłości Lyszcze. Pierwsza pisemna wzmianka pochodzi z 1545 r. Nazwa Lyszcze istniała do 1962 r., w którym przeprowadzono połączenie rejonów. W wyniku tego terytorium wchodzi do rejonu Kiwerckiego, w którym znajdowała się wieś o takiej samej nazwie. Dlatego nazwa wsi Lyszcze została zmieniona na Kryniczne. Nazwę wyjaśnia się tym, że wokół znajdowały się bagna, wśród których płynęło wiele źródeł. Później ludzie przerabiali je na studnie. Stąd nazwa Kryniczne, gdyż słowo „krynycia" oznacza studnię. Wspaniały krajobraz brzozowego gaju w tym miejscu cieszy oko niejednego mieszkańca i turysty.

Подорож розпочнемо з давнього історичного поселення **Четвертня** – князівського уділу Четвертинських XIII століття.

Прямуючи до поселення, проїжджаємо село Криничне, в минулому Лище. Перша писемна згадка відноситься до 1545 року. Назва Лище проіснувала до 1962 року, коли було проведено укрупнення районів. Внаслідок чого, територія відходить до Ківерцівського району. А тут своє село з такою ж назвою. Тому відповідними державними органами село Лище перейменовується на Криничне. Обрану назву пояснюють тим, що навколо були розташовані болота, серед яких траплялося чимало джерел. Вмілі людські руки окультурювали і перетворювали їх в кринички. Звідси й назва – Криничне. На околиці села милує око чудовий краєвид березового гаю.

Перша писемна згадка про населені пункти Маневиччини є в „Літописі Руському" за 1100 рік, коли за постановою князів в Уветичах Святополк віддає міста Дубно і Чарторийськ князю Давидові Ігоровичу.

Запрошуємо любителів цікавого пізнавального відпочинку відвідати мальовничий куточок Волинської землі – Маневиччину. Це край, що приваблює кожного неповторною красою своєї природи, унікальними пам'ятками старовини, щедрою гостинністю чепурної поліської хати. Наш край широко відкриває свої двері перед усіма, хто бажає пізнати його історію, заглибитись у її давні витоки, доторкнутися до величних святинь минувшини й чутливих струн сьогодення. На Вас чекає чудова подорож, під час якої Ви ознайомитесь з найдавнішою кам'яною спорудою на Маневиччині - Свято-Преображенським храмом села Четвертня, гідрологічною памяткою природи Оконські джерела, єдиним в області Черемським природним заповідником та іншими визначними місцями. За Вашими бажаннями ми створимо необхідні умови для цікавого перебування на Маневиччині.

Przejeżdżamy jeszcze kilka kilometrów i przed nami pojawia się wieś Czetwertnia. W historii znane są osady, które przekazywane były w spadku zgodnie z prawem własności za czwartym razem. W związku z tym zostały nazwane „Czwartymi osadami". Prawdopodobnie właśnie z tych czasów pozostała nazwa Czetwertnia. Z czego znana jest dana miejscowość? Znajduje się tutaj świątynia Przemienienia Pańskiego – najstarsza budowla kamienna w rejonie Maniewicz, zabytek architektury z 1600 r.

Budowa klasztoru Przemienienia Pańskiego (taka była wtedy jego nazwa) rozpoczęła się na miejscu zrujnowanego drewnianego klasztoru, który istniał tu od 1437 r.

W architektoniczno-konstrukcyjnych kształtach cerkwi można dostrzec echa tradycji architektury starodawnej Rusi i elementy ukraińskiego baroku. Cerkiew została wybudowana z cegły na zaprawie wapiennej. Grubość ścian wynosi około dwa metry. Wysokość budowli sięga 20 metrów. Dosyć ciekawym elementem jest to, że sufit świątyni również zbudowany jest z cegły. Dzięki takiej architekturze udało się osiągnąć wysoki efekt akustyczny. Ściany wymurowane z cegieł zachowują się już ponad 400 lat. Sekret trwałości muru polega na tym, że do zaprawy dodawano kurze i gęsie jaja ze skorupami.

Wewnątrz ściana wschodnia ma formę krzywej falistej linii, w potężnych, zwężających się ku górze ścianach pozbawionych dekoracji, można dostrzec okienne prześwity. Okna są głęboko osadzone w okiennych ambrazurach. Zachodnia fasada cerkwi posiada barokowy fronton dekorowany pilastrami i niszami. Drzwi świątyni są ciężkie, kute z ogromnymi zamkami.

Do głównego planu cerkwi wchodzą: ołtarz z wybudowanym palamarem, centralna część

Проїжджаємо ще декілька кілометрів і село Четвертня. В історії відомі поселення, що передавалися у спадковість на певному праві власності по четвертому разу, які так і називалися „четвертніми поселеннями". Ймовірно, що саме з тих часів і пішла назва Четвертня.

Чим же відомий цей населений пункт ? А тим, що тут знаходиться Свято-Преображенський храм - найдавніша кам'яна споруда на Маневиччині, пам'ятка архітектури 1600 року.

Будівництво Свято-Преображенського монастиря / так він тоді називався / розпочалося на місці зруйнованого дерев'яного монастиря, що існував з 1437 року.

В архітектурно-конструктивних формах церкви відчутні відлуння традицій архітектури стародавньої Русі й елементи українського бароко. Мурована з цегли на вапняному розчині. Товщина стін близько двох метрів. Висота будівлі сягає 20 метрів. Особливої довершеності і краси додає дах, що закінчується купольною банею з хрестом. Внутрішній інтер'єр храму вражає своєю величністю. Арочно-циліндричний звід храму підтримують чотири колони, що підкреслює велич та надійність споруди. Досить цікавим елементом є те, що стеля храму теж змурована із цегли. Завдяки такій архітектурі вдалося досягти високого акустичного ефект. Цегляно-муровані стіни зберігаються понад 400 років. Секрет міцності муру полягає в тому, що у розчин додавали курячі і гусячі яйця з шкарлупою.

В інтер'єрі східна стіна має форму плавної кривої. В могутніх стінах, позбавлених декору, що помітно звужуються до верху - віконні прорізи з три центровими перемичками. Вікна сидять глибоко у вікон-

świątyni. Przed ołtarzem – ikonostas w starodawnym bizantyjskim typie, który składa się z pozłacanych kiotów z cienkim, artystycznie wykonanym malowidłem.

Na podwórzu znajduje się dzwonnica, która swoją oryginalną kopułą dopełnia piękno cerkwi. Wybudowana została w 1905 r. Warto również zauważyć, że wewnątrz dzwonnicy zachowała się dekoracyjna drewniana rzeźba z XVIII w.

Oprócz tego świątynia zachwyca cudownym artystycznym wystrojem wnętrza. Według ludowych przekazów, do pracy przy świątyni przyjeżdżali majstrowie z Włoch, którzy ozdobili cerkiew malowidłami w taki sposób, iż wyglądały niemalże jak żywe. Pozostałości tych cudownych malowideł, które nie uległy zniszczeniu mimo niezwykle trudnych warunków można obecnie dostrzec na fragmentach ikonostasu oraz carskich wrót.

W cerkwi znajdują się starodawne ikony, wśród których można dostrzec ikonę podarowaną przez carycę Katarzynę jeszcze w 1793 r.

Unikalnym zjawiskiem dla świątyni jest to, że do dzisiaj podczas dużych świąt religijnych mszę świętą odprawia się z wykorzystaniem starodawnego rękopisu Ewangeliarza, wydanego w 1636 r. o ogólnej wadze 32 kilogramów.

них амбразурах. Західний фасад церкви має барочний фронтон, декорований пілястрами, нішами. Двері у храмі важкі, ковані, з великими замками.

У загальний план церкви входить: вівтар з прибудованою паламаркою, центральна частина храму. Перед вівтарем - іконостас старовинного візантійського типу, що складається з позолочених кіотів з тонким, мистецько виконаним рисунком.

Окремо на подвір'ї розташована дзвіниця, яка доповнює красу церкви своїм неординарним купольним дзвоном. Побудована у 1905 році. Відрадно і те, що в інтер'єрі дзвіниці збереглась декоративна різьба по дереву ХУІІІ століття.

Крім цього храм вражає чудовим художнім оформленням усередині. За народними переказами, для роботи в храмі були викликані майстри з Італії, які так розписали церкву, що фарби були „мов живі". Залишки того чудового розпису, що не стерлися у незвичайно важких обставинах, можна спостерігати і зараз на фрагментах іконостасу та царських воріт.

У церкві знаходяться старовинні ікони, серед яких ікона, подарована імператрицею Катериною ще в далекому 1793 році.

Унікальним явищем для храму є те, що тут і понині на великі релігійні свята ведеться служба із старовинного рукописного Євангелія 1636 року видання, загальною вагою 32 кілограми.

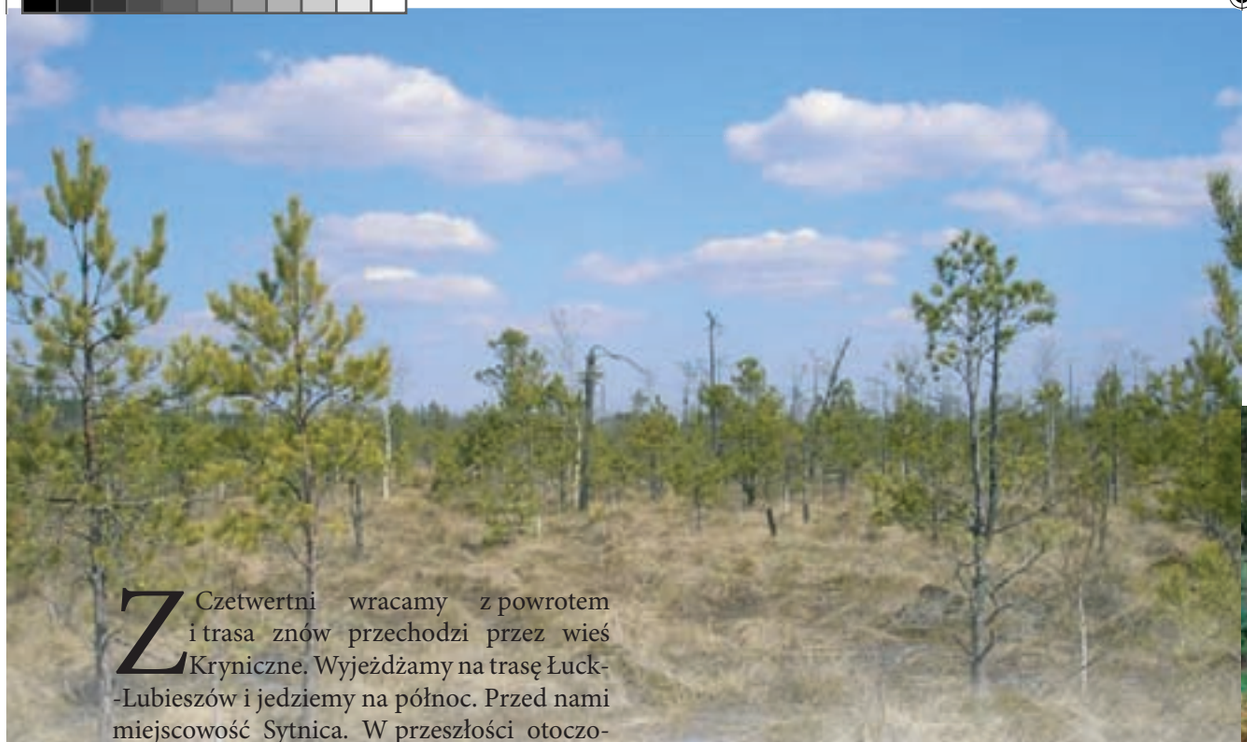

Z Czetwertni wracamy z powrotem i trasa znów przechodzi przez wieś Kryniczne. Wyjeżdżamy na trasę Łuck-Lubieszów i jedziemy na północ. Przed nami miejscowość Sytnica. W przeszłości otoczona była wiekowymi dębami, na północy rozciągały się bagniste łąki porośnięte trzciną, wierzbami, olchami, brzozami. Terytorium wsi leżało na żyznych gruntach ze znaczną zawartością gliny, dobre plony przynosiły żyto i pszenica, w wyniku czego ludzie zawsze byli syci. W taki sposób wyjaśniano nazwę wsi.

W 1867 r. otworzono tu cerkiew Iwana Bogosłowa. W 1905 r. za zebrane środki mieszkańców zbudowano główną dzwonnicę cerkwi i wybudowano szkołę cerkiewno – parafialną. W 1923 r. na bazie szkoły cerkiewno-parafialnej otwarto szkołę podstawową. Wiosną 2005 r. odbyło się święto jubileuszu 100-lecia szkoły, która zebrała na swym podwórzu absolwentów wszystkich lat.

З Четвертні повертаємося назад і маршрут проходить знову через село Криничне. Виїжджаємо на автостраду Луцьк -Любешів і продовжуємо рух на північ. Перед нами поселення Ситниця. У минулому поселення оточували віковічні дуби, на північ простягались заболочені луки, порослі очеретом, вербами, вільхами, березами. Територія села лежала на родючих грунтах із значним вмістом глини, добре родили жито і пшениця, люди мали гарний урожай, завжди були „ситі". Таке перше пояснення назви села. А друге походить від того, що у заболочених місцях зустрічався рогіз „ситник". Село засноване в 1774 році на землях поміщика Красницького.

Ulica wiedzie nas dalej. Jesteśmy w uroczysku Rudnia. Uroczysko znajduje się na trasie Łuck-Lubieszów, 2 kilometry od osady Kołki. W 1975 r. powstał tutaj pomnik – obelisk poświęcony uczestnikom Pierwszokwietniowej demonstracji, którzy zostali rozstrzelani przez policję polską w 1935 r.

Jeszcze kilka minut jazdy i widzimy osadę typu miejskiego Kołki. Miejscowość miała różne nazwy: Romanów, Kołok, Kołki. Według danych historycznych dawne miasteczko miało nazwę Romanowe. Zniszczył je ogromny pożar. Zachowały się jedynie opalone „kołki". Od tego czasu nowo założona osada otrzymała nazwę Kołki.

Jedną z pierwszych wzmianek o osadzie znajdujemy w zapisie księcia Łuckiego i księcia Wołodymyrskiego Lubarta Giedyminowicza z 1332 r.

Za założyciela miasteczka uważany jest książę Roman Mstysławowicz. Za jego władania duchownym centrum w mieście była wielka cerkiew, wybudowana na niewysokim wzgórzu. Według ludowego przekazu zapadła się pod ziemię naukowcy twierdzą, że region kołkowski, jak i całe Polesie, bogaty jest w „wodne poduszki", dlatego piaskowy grunt mógł nie wytrzymać takiego obciążenia – świątynię wchłonęła tzw. poduszka.

W miejscowości działa cerkiew Podniesienia Pańskiego zbudowana w 1825 r. Dopełnieniem zespołu architektonicznego jest kamien-

У 1867 році тут була відкрита церква Івана Богослова. В 1905 році на зібрані кошти місцевих селян зведено головну дзвіницю церкви та побудовано церковно-приходську школу. У 1923 році відкривається початкова школа на базі колишньої церковно-приходської.

Навесні 2005 року сільська установа відсвяткувала свій 100-літній ювілей і зібрала на своєму подвір'ї випускників всіх років.

А стрічка шоссе веде нас далі. І ось ми вже в урочищі Рудня. Урочище знаходиться на автостраді Луцьк-Любешів за 2 кілометри від селища Колки. Тут у 1975 році відкрито пам'ятник-обеліск учасникам Першотравневої демонстрації, які були розстріляні польською поліцією у 1935 році.

Ще кілька хвилин руху і постає селище міського типу Колки. Селище мало різні назви: Романів, Колок, Колки. За історичними даними, давнє містечко називалось Романовим. Велика пожежа знищила його. Залишилися тут тільки обгорілі кілки. Від того часу ново засноване поселення отримало назву Колки.

Одну з перших згадок про селище знаходимо у фундушевому записі князя Луцького і Володимирського Любарта Гедеміновича під 1332 роком.

Засновником містечка вважається князь Роман Мстиславович. За часів його князювання духовним центром в містечку була велика церква, побудована на невисокій горі. За народним переказом вона провалилась під землю (науковці стверджують, що Колківський регіон, як і все Полісся, багатий „водяними подушками ", тож піщаний грунт міг не витримати навантаження - така подушка поглинула храм).

У селищі діє Хрестовоздвиженська церква, збудована у 1825 році. Архітектурний комплекс доповнює кам'яна дзвіниця, зведена в той же рік окремою спорудою. Верхня частина храму складається з одного великого та чотирьох маленьких куполів, увінчаних хрестами. Вхід при-

na dzwonnica, wzniesiona w tym samym roku jako oddzielna budowla. Górna część świątyni składa się z jednej dużej i czterech małych kopuł uwieńczonych krzyżami.

Wejście ozdobione jest czterema masywnymi kolumnami. Dzwonnica posiada jedną kopułę. Terytorium, na którym znajdują się budowle ogrodzone jest płotem. Dzwonnicę cerkiewną ozdabia osiem dzwonów. Trzy z nich wylano na początku XX w., zaś pozostałe w 1991 r.

Prawdziwego turystę-podróżnika zainteresują obiekty spuścizny kulturowej;

- Monument poświęcony założycielowi miasteczka Romanowi Mstysławowiczowi;
- Płyta pamiątkowa poświęcona kołkiwczanom – żydom, rozstrzelanym w latach Wielkiej Wojny Ojczyźnianej;
- Krzyż – symboliczna mogiła na cześć żołnierzy UPA;
- pomnik żołnierza – wyzwoliciela;
- pamiątki „Republiki Kołkowskiej”
- pomnik pierwszego traktora w rejonie – „ Ognisty traktor”

крашений чотирма масивними b. Дзвіниця однокупольна. Територія, де знаходяться споруди, обнесена огорожею. Церковну дзвіницю прикрашають вісім дзвонів. Три з них вилиті на початку XX століття, а решта у 1991 році.

Справжнього туриста-екскурсанта зацікавлять об’єкти культурної спадщини селища:

- монумент засновникові містечка Роману Мстиславовичу;
- пам’ятна плита колківчанам-євреям, розстріляним у роки Великої
- Вітчизняної війни;
- хрест-символічна могила воякам УПА;
- пам’ятник воїну-визволителю;
- стелла „Колківська республіка”;
- пам’ятник першому трактору району - „Вогненний трактор”.

Siedem kilometrów od miejscowości Kołki, w kierunku wschodnim, znajduje się uroczysko **Biłyj Bereh (Biały Brzeg)**. Swą nazwę zawdzięcza temu, że w tym miejscu rzeka Styr zmieniła nieco swój kierunek dzięki temu utworzył się kręty brzeg. Patrząc na niego z przeciwległego boku można ulec wrażeniu, że jest biały. Cechą charakterystyczną miejscowości jest interesujący zespół ukształtowania powierzchni, który potrzebuje ochrony. Miłośnicy aktywnego wypoczynku mogą tutaj jeździć na łódkach lub łowić ryby.

За сім кілометрів від Колок, в східному напрямку, знаходиться урочище **Білий Берег.** Назву свою отримало від того, що тут річка Стир робила вигин і завдяки цьому утворився крутий берег. Коли дивитися на нього з протилежного боку то він видається білим. Цій місцевості притаманний цікавий ландшафтний комплекс, що потребує охорони. Любителі активного відпочинку зможуть тут покататися на човнах та порибалити.

Dalej szlak prowadzi do **Krasnowoli**. Jedna z legend mówi, że w przeszłości na północy osady w uroczysku Budyszcze osiedlili się ludzie, dla których za mieszkanie służyły „budki”, czyli szałasy z gałęzi. Na miejscu osady znajdowało się wszystko, co niezbędne do życia: żyzna gleba, rzeka, las. Życie wiejskich ludzi było „piękne”, „wolne” i dlatego miejsce swego zamieszkania nazwali Krasnowola. Pierwsza pisemna wzmianka o miejscowości datowana jest na 1852 r.

Następną na naszym szlaku jest miejscowość **Telcze.** Analizując słownik języka staroukraińskiego naukowcy doszli do wniosku, że nazwa powstała od słowa „teczi” czyli ciecz. Starsi ludzie twierdzą, że w dawnych czasach

Далі по маршруту село **Красноволя**. Одна з легенд розповідає про те, що в давнину, на півночі поселення, в урочищі Будище поселилися люди, житлом для яких служили „будки”, тобто курені з гілля. На місці поселення було все необхідне для існування: родюча земля, річка, ліс. Життя селян було „красним”, „вільним”, і назвали вони місце свого проживання Красноволя. Перша писемна згадка датується 1852 роком.

Наступний населений пункт на нашому шляху **Тельчі.** Дослідивши словник староукраїнської мови, науковці дійшли висновку, що назва села походить від давнього слова „течі”, тобто течія. Старожили

w pobliżu wsi płynęła niewielka rzeczka. Po wiosennych powodziach powstawały rwące rzeczki, w języku staroukraińskim „teczi".

Podróżujemy na północny-wschód przez wieś **Wielka Osnycia**. W przeszłości należała ona do prywatnej posiadłości księcia Radziwiłła.

Droga wije się szarą wstążką. Przekraczamy granicę pomiędzy obwodami wołyńskim i rówieńskim. We wsi **Majunycze** skręcamy na zachód i jedziemy betonową autostradą Kijów-Warszawa, która przecięła Polesie z zachodu na wschód.

Trzydzieści kilometrów od Maniewicz, nad Styrem położona jest jedna z najstarszych miejscowości Wołynia – **Czartoryjsk** (obecnie Stary Czartoryjsk).

Pochodzenie nazwy wyjaśnia legenda. Na brzegach rwącej rzeki powstała osada. Pewnego razu nad wsią pojawiła się ogromna chmura, z której spadł deszcz. Z pagórków woda płynęła do rzeki, na terytorium wsi powstało wiele rowów. Ludzie zobaczyli w tym diabelską siłę, zaczęli mówić „czortem ryte", zaś osadę nazwali „Czortoryj". Z czasem pierwotna nazwa zmieniła swój kształt na obecną nazwę Stary Czartoryjsk.

стверджують, що з давніх-давен поблизу села протікала невеличка річечка. Після весняної повені природно утворювалися швидкоплинні рівчачки, по-староукраїнські „течі".

Продовжуємо рух на північний схід через село **Велика Осниця**. В давнину воно належало до приватної дачі князя Радзивіла.

Дорога в'ється сірою стрічкою. Перетинаємо кордон між Волинською і Рівненською областями. В селі **Маюничі** повертаємо на захід і рухаємося бетонною автострадою Київ-Варшава, яка перетнула Полісся з заходу на схід. Стрімко злетіла вона, залишаючи обабіч перехрестя старих і нових шляхів.

За тридцять кілометрів від Маневич, над Стиром, лежить один із давніх населених пунктів Волині - **Чарторийськ** (тепер Старий Чарторийськ).

Походження назви поселення пояснює легенда „На берегах швидкоплинної річки, розкинулось давнє поселення. Та одного разу на село наступила величезна хмара. Незабаром пішов дощ. З горбів вода стікала до річки. Наробила безліч ровів, порила все село. Люди побачили в цьому „чортову силу ". Почали говорити „чортом рито", а саме поселення назвали „Чорторий". Час вніс корективи до назви села теперішнього звучання.

Об'єктом, який заслуговує уваги, є домініканський костел 1736 – 1741 рр.

Цегляний костел фундував Андрій Лещинський у 1639 році. У 1831 році царська влада конфіскувала костел та монастир і віддала православним. У 1915 році монастир було знищено, а парафія відновилась тільки у 1920 році. Завдяки старанням прихожан та ксьондза Аполінарія Тарногурського, у 1930 році костел відновили.

Під час реставрації у 50-х роках XVIII століття костел був відбудований у стилі бароко. У підземеллі споруди заходились склепи князів Чарторийських та місцевої шляхти.

В черговий раз знищений після 1945 року. У 1999 році переданий православним монахам. На даний час тут православний монастир. Архітектурний ансамбль монастиря включає в себе Хресто-Воздвиженський собор, Свято-Успенську церкву і капличку стовп XVIII століття.

З Чарторийська продовжуємо рух у північному напрямку. Населений пункт **Цміни.** Пояснення походження назви таке: на піщаних грунтах була дуже поширена трава цмин, що мала цілющі властивості. Звідси й назва Цміни.

Obiektem zasługującym na uwagę jest kościół Dominikanów (1736–1741). Ceglany kościół został ufundowany przez Andrzeja Leszczyńskiego w 1639 r. W 1831 r. władza carska skonfiskowała kościół oraz klasztor i oddała prawosławnym. W 1915 r. klasztor został zniszczony, zaś parafię odnowiono w 1920 r. Dzięki staraniom wiernych i księdza Apolinarego Tarnogórskiego w 1930 r. kościół został odnowiony.

Podczas restauracji w latach 50-tych XVIII w. kościół odnowiono w stylu barokowym. W podziemiach budowli znajdowały się krypty książąt Czartoryskich i miejscowej szlachty.

Kolejny raz został zniszczony po 1945 r. W 1999 r. został przekazany prawosławnym mnichom. Obecnie znajduje się tu prawosławny klasztor. Do zespołu architektonicznego klasztoru wchodzi sobór Podniesienia Krzyża Pańskiego, cerkiew Zaśnięcia Bogurodzicy i kapliczka z XVIII w.

Z Czartoryjska jedziemy w kierunku północnym. Kolejna miejscowość to **Cminy.** Nazwę wyjaśnia się następująco: na piaszczystej ziemi rosła bardzo rozpowszechniona roślina „cmyn" (kocanka piaskowa), która miała właściwości lecznicze. Stąd też powstała nazwa Cminy.

Dalej na północ położone są wsie **Wielka i Mała Wedmeżka.** Nazwa została utworzona z połączenia słów „duży", „mały" oraz „wedmeżka". Pierwsza pisemna wzmianka w źródłach historycznych datowana jest na 1583r. Bogactwem architektonicznym w Wielkiej Wedmeżce jest kościół Przenajświętszej Bogarodzicy (1874-1881).

Kierujemy się dalej na północ do wsi **Kostiuchnówka.** Pierwsza pisemna wzmianka dotycząca miejscowości pochodzi z 1557 r. Nazwa powstała od starego ukraińskiego słowa „koust" - „kuszcz" (krzak) – XIV-XV w. Nazwa wsi powiązana jest ze zwykłym czynnikiem przyrodniczym – ogromną ilością krzaków. Nazwa Koustiuchnówka powoli zmieniła się w Kostiuchniwkę.

Wieś związana jest z wieloma wydarzeniami historycznymi. Przede wszystkim z pobytem znanego działacza sąsiedniego Państwa Polskiego Józefa Piłsudskiego. W pobliżu wsi legioniści pod dowództwem Piłsudskiego w latach I wojny światowej przeciwstawili się wojskom carskiej Rosji. O tych wydarzeniach do dzisiaj przypominają liczne znaki z napisami i znakiem herbu Polski. Zgodnie ze wskazówką Józefa Piłsudskiego w okolicach Kostiuchnówki w latach 30-tych minionego stulecia usypano wzgórze, które stało się najwyższym punktem w rejonie. Przygotowano również projekt zespołu pamiątkowego. Planu jednak nie udało się zrealizować. Polska góra unosi się nad wsią, zaś nieopodal znajduje się cmentarz polskich legionistów.

Далі на північ села **Велика та Мала Ведмежка**. Назва утворена від поєднання слів „великий", „малий" та „ведмежка". Перша писемна згадка в історичних джерелах датується 1583 роком.

Архітектурну цінність у Великій Ведмежці становить Свято-Різдво-Богородичний храм (1874-1881).

Продовжуємо рух далі на північ. Населений пункт, що має назву **Костюхнівка.** Перша писемна згадка про поселення датується 1557 роком. Назву поселення визначило давнє слово українського вжитку „коуст" – кущ (ХІУ-ХУ ст.).

До назви села прикріпився звичайний природний фактор – велика кількість кущів. Коустюхнівка поступово перейшла в Костюхнівку.

Село пов'язане з багатьма історичними подіями. Насамперед, перебуванням тут визначного діяча сусідньої Польської держави Юзефа Пілсудського. Легіонери під його командуванням в роки Першої світової війни протистояли військам царської Росії на околицях села, відстоюючи майбутню незалежність. Про ті події до тепер нагадують численні пам'ятні знаки з написами, зображенням герба Польщі. За вказівкою Юзефа Пілсудського поблизу Костюхнівки, в 30-х роках минулого століття насипано пагорб, котрий став найвищою точкою району. Також було розроблено проект меморіального комплексу. Але задум не вдалось втілити у реальність. Польська гора так і височіє за селом, а неподалік знаходиться кладовище польських легіонерів.

Z Kostiuchnówki droga skręca do wsi **Wowczyck** – nazwa pochodzi od słowa „wowczyk", „wowczycia". W przeszłości w tym miejscu swój początek miały bagna. Wokół rosły lasy, zaś w lasach najczęściej można było zobaczyć „wowky" (wilki). Stąd też pochodzi nazwa miejscowości.

Na południe od Wowczyck położona jest wieś **Lisowo**. Pierwsza pisemna wzmianka pochodzi z 1577 r. Ta poleska osada powstała wśród zielonych lasów i dlatego prawdopodobnie posiada taką nazwę. W pobliżu wsi znajduje się malownicze jezioro Lisowe. Chętni do posmakowania chłodnej wody mogą nabrać jej ze źródła w pobliżu drogi.

Kierujemy się dalej na południe – przed nami wieś **Huta Lisowska**. Nazwa świadczy o dawnych metodach produkcji szkła. W 1798 r. istniała tutaj miejscowa huta, gdzie wytwarzano wyroby ze szkła i sprzedawano mieszkańcom okolicznych miejscowości.

Від Костюхнівки дорога повертає до села **Вовчицьк** – назва походить від слів „вовчик" , „вовчиця". Тут в далекому минулому брали початок непрохідні болота. Навкруги росли дрімучі ліси. А в них водилось звірини видимо не видимо, а найбільше - вовків. Звідси й назва.

Південніше Вовчицька – населений пункт **Лісово**. Перша писемна згадка належить до 1577 року. Це поліське поселення розкинулось серед зелених лісів, і саме тому, мабуть, має таку назву. Неподалік від села знаходиться мальовниче Лісове озеро. Охочі посмакувати холодною водичкою можуть набрати її з природного джерела, що охайно впорядковане поблизу дороги.

Рухаємось далі на південь – перед нами село **Гута–Лісівська**. Назва поселення свідчить про давні методи виробництва скла. В 1798 році тут існував місцевий завод (гута), де виготовляли скловироби і продавали мешканцям навколишніх поселень.

Znów wjeżdżamy na trasę Kijów-Warszawa. Poruszamy się po betonowej jezdni, niebawem skręcamy w lewo na trasę Łuck-Lubieszów. Przed nami miejscowość **Okońsk** o bogatej historii.

Pierwsza wzmianka, niestety niepotwierdzona w formie dokumentu, pochodzi z końca XIV początku XV w. i mówi o istnieniu miasteczka Nowostawki, pozostałości dawnego grodu. Prawdopodobnie ze starodawnej osady powstała wieś, którą założono na jednym z lądowych szlaków handlowych w czasach Rusi Kijowskiej.

Obecnie znajdują się tutaj Źródła Okońskie, a nieopodal parking i kawiarnia. Specjalnie przygotowane ujście daje możliwość skosztowania oraz zabrania ze sobą wody w dalszą drogę.

Woda Źródeł Okońskich jest specyficzna. Jej temperatura w jeziorze w ciągu roku nie zmienia się i wynosi dziewięć stopni. Dno jest kredowe. Na bazie źródeł utworzono stawy rybne, które są jedynym w obwodzie gospodarstwem, gdzie hoduje się pstrągi.

Interesującą budowlą architektoniczną jest cerkiew Uspieńska, którą wzniesiono w 1752 r. Mimo różnych przeciwności nabożeństwa odprawiano tu nieprzerwanie. Świątynia została wpisana do zabytków drewnianej architektury cerkiewnej.

Знову виїжджаємо на автостраду Київ-Варшава. Рухаємось по бетонній трасі, незабаром повертаємо ліворуч на автостраду Луцьк-Любешів. Перед нами населений пункт **Оконськ**, що має давню історію.

Перша згадка, на жаль, не підтверджена документально, вказує на кінець ХІУ - початок ХУ століття про існування містечка Новоставки, залишки древнього городища від якого знаходяться на південно-західній околиці села, на піщаних пагорбах в урочищі „Окниско". Вірогідніше за все припустити, що древнє поселення є попередником села, що було засноване на одному із сухопутніх відгалужень торгово шляху, відомого з часів Київської Русі.

Тепер тут знаходяться облаштовані Оконські джерела. В затінку - місце для стоянки автомобілів і кав'ярня. Поруч зручно обладнаний майданчик для огляду та фотографування. Спеціально зроблений вивід води дає змогу покуштувати її усім бажаючим і набрати з собою в дорогу.

Вода Оконських джерел специфічна. Температура її в озері протягом року не змінюється і становить дев'ять градусів. Дно крейдяне. На базі джерел створені ставки для розведення риби, зокрема єдиного в області форелевого господарства.

Цікавою архітектурною спорудою є Свято-Успенська церква, зведена у 1752 році. Богослужіння в храмі не припинялося ні за яких обставин. Він занесений до Державного реєстру пам'яток дерев'яної церковної архітектури.

Kontynuujemy podróż w kierunku północnym. Przed nami centrum rejonu – **Maniewicze**. Nazwa miejscowości pochodzi od nazwy rzeczki Manewki, która istnieje do dzisiaj, lecz w formie kanału melioracyjnego. Maniewicze położone są na kolejowym szlaku Sarny-Kowel w odległości 30 km od centrum obwodowego. Miejscowość została stacją kolejową w 1898 r. Dzisiaj jest wspaniałym miasteczkiem Polesia z placówkami oświaty, medycyny, kultury, handlu.

Na uwagę turystów zasługują następujące obiekty:

– dworzec kolejowy z 1904 r.;
– kościół rzymsko-katolicki z 1920 r.;
– braterska mogiła żołnierzy-partyzantów;
– kompleks pamiątkowy z popiersiem bohaterów Związku Radzieckiego N. Chaki i W. Jerszowa;
– pomnik poświęcony Bohaterowi Związku Radzieckiego- Bryńskiemu;
– mogiła rozstrzelanych Żydów;
– monument na cześć żołnierzy-Afgańczyków;
– jedyny w obwodzie pomnik W. I. Lenina;

Szczególnym zainteresowaniem turystów będą cieszyć się materiały zgromadzone w muzeum krajoznawczym, które zostało otworzone w 1967 r. W 1968 r. otrzymało nazwę „narodne" (ludowe). W latach 1992-1997 – oddział Wołyńskiego Muzeum Krajoznawczego. Od 1997 r. zostało zarejestrowane jako Maniewickie Muzeum Krajoznawcze.

Продовжуємо подорож на північ. Перед нами районний центр **Маневичі**. Назва селища походить від назви річечки Маневки, що й тепер протікає, тільки вже у вигляді меліоративного каналу. Маневичі розташовані на залізничній вітці Сарни-Ковель за 70 кілометрів від обласного центру. Селище виникло як залізнична станція 1898 року.

На сьогоднішній день це чудове поліське містечко з установами освіти, медицини, культури, торгівлі.

Тут заслуговують уваги туристів об'єкти:

- залізничний вокзал 1904р.;
- римо- католицький костел 1920 р.;
- братська могила воїнів-партизан;
- меморіальний комплекс з погруддям героїв Радянського Союзу Н.Хакі мова і В.Єршова;
- пам'ятник Герою Радянського Союзу Бринському;
- могила розстріляних євреїв;
- монумент на честь воїнів-афганців;
- пам'ятний знак на честь 2000-ліття Різдва Христового;
- єдиний в області пам'ятник В.І.Леніну.

Особливий інтерес у туристів викличуть матеріали краєзнавчого музею. Він був відкритий у 1967 році на громадських засадах. В 1968 році йому присвоєно звання „народний". З 1997 по 1992 рік – відділ Волинського краєзнавчого музею. З 1997- офіційно зареєстрований Маневицьким краєзнавчим музеєм.

Miejscem zatrzymania się dla turystów może być kompleks hotelowy „Oskar", położony przy wjeździe do Maniewicz. W hotelu można wynająć pokoje jednoosobowe, dwuosobowe lub pokój typu LUX. Cena za dobę w pokoju typu LUX wynosi 180 hrn, natomiast w pokoju zwykłym 100 hrn. Zaciszny i wspaniały wystrój hotelu nie pozostawi obojętnym żadnego gościa. Wygoda i komfort – tak można scharakteryzować każdy z pokoi. Duże i niewielkie sale bankietowe baru-kawiarni serdecznie zapraszają do odpoczynku. Uprzejmi barmani i kelnerzy nie pozwolą długo czekać swoim najbardziej wymagającym klientom. Można tu za stosunkowo niewielką cenę spróbować wyszukanych potraw kuchni tradycyjnej.

Adres hotelu: Prospekt Woli 7, tel. kontaktowy: 2-12-42

Місцем проживання для екскурсантів може послужити готельний комплекс „Оскар", розташований на в'їзді у селище. Приміщення готелю приємно вражає ошатним зовнішнім виглядом і включає в себе одномісні, двохмісні та номер люкс. Вартість проживання за добу в номері люкс становить 180 грн., у звичайному -100 грн. Затишок та чудовий дизайн готелю не залишить байдужим жодного відвідувача. Зручність та комфорт - так можна охарактеризувати кожну з кімнат. Великі та малі банкетні зали кафе-бару радо запрошують до відпочинку. Привітні бармени, офіціанти не змушуватимуть довго чекати своїх найвибагливіших клієнтів. Тут, за відносно помірну ціну, можна скуштувати вишукані страви національної кухні.

Адреса готелю : проспект Волі,7. Контактний телефон 2-12-42.

Kolejnym przystankiem na trasie podróży jest miejscowość o nazwie **Prylisne.**

Istnieje kilka wersji, co do pochodzenia nazwy wsi, ale najbardziej prawdopodobną jest opowieść przekazywana z pokolenia na pokolenie. Według przekazu na wschód od Czernecz Horodka nad rzeką Wesełuchą ciągle zatrzymywały się cygańskie tabory. Stąd cyganie udawali się do Czernecz Horodka, by otrzymać coś do jedzenia. W trakcie zbliżania się cyganów do wsi, mieszkańcy Czernecz Horodka uprzedzali się nawzajem słowami: „Manowci idą"! Nazwa „manowci" po pewnym czasie zachowała się i tak powstała nazwa Manewyczi (Maniewicze). W związku z tym, że zarówno tymczasowa osada jak również wieś miały tę samą nazwę, w 1964 r. zmienioną ją na Prylisne.

Następny obiekt to wieś **Karasin.** Według przekazów pierwsze dwie rodziny osiedliły się na południowym brzegu jeziora, które w danym czasie niemalże w całości zniknęło. Podstawowymi środkami życia dla pierwszych

Наступною зупинкою подорожі є поселення, що носить назву **Прилісне.**

Є декілька версій щодо походження назви села. Але, мабуть, найбільш правильним поясненням є переказ, який передається з покоління в покоління. За цим переказом на схід від Чернеч Городка над річкою Веселухою постійно ставили табори цигани. Звідси вони йшли до Чернеч Городка, щоб виманити в жителів щось із продуктів харчування. При наближенні циган, жителі Чернеч Городка попереджали один одного: „Мановці йдуть ! " Назва „мановці" згодом закріпилася за першими поселенцями. Отже, спочатку поселення називалось Маневичі. В зв'язку з тим, що станційне селище і село носило одну назву, у 1964 році її змінено на Прилісне.

Наступний об'єкт - село **Карасин.** За переказами, перші дві сім'ї поселилися на південному березі озера, яке в даний час майже повністю зникло. Риба і дичина були основними засобами для існування

osadników były ryby i dziczyzna. Nazwa wsi pochodzi od ogromnego wyłowu ryb w jeziorze, między innymi karasia. Stąd nazwa Karasin. Pierwsze wzmianki odnoszą się do połowy XVI w.

W odległości dwóch kilometrów na północ roztacza się malownicze **jezioro Trosne.** Latem jezioro gromadzi na swoich brzegach liczną rzeszę wypoczywających.

Duchową i architektoniczną pamiątką jest świątynia św. Michała. Cerkiew wybudowana została w 1691 r. Dzwonnicę wybudowano w 1882 r. Obie wybudowane zostały w jednym stylu. Do ogólnego planu cerkwi wchodzi ołtarz z dobudowanym pałamarzem – centralna część świątyni, narteks z dzwonnicą. Główną ozdobą jest oryginalna kopuła. Wewnątrz cerkwi można obejrzeć dekoracyjną rzeźbę z XIX w. Znajdują się tu również starodawne ikony i księgi cerkiewne.

Dużym zainteresowaniem u zwiedzających cieszyć się będzie również młyn wiatrowy. Młyn we wsi Karasin zbudowany był od razu

перших поселенців. Назва села походить від великого улову риби в озері, зокрема карася - Карасин. Перші згадки відносяться до середини ХУІ століття.

За два кілометри від населеного пункту, на північ розкинулося мальовниче **озеро Тросне**. Влітку воно збирає на своїх берегах численну кількість відпочиваючих.

Духовну та архітектурну цінність становить Свято–Михайлівський храм. Церква збудована в 1691 році. Дерев'яна, тризрубна, одноповерхова. Дзвіниця прибудована у 1882 році. Храм і дзвіниця збудовані в єдиному стилі. До загального плану входить вівтар з прибудованою паламаркою, центральна частина храму, притвор із дзвіницею. Основною окрасою є неординарний купол. В інтер'єрі церкви дерев'яна декоративна різьба XIX століття. Тут також знаходяться старовинні ікони та церковні книги.

Неабиякий інтерес у подорожуючих викличе вітряний млин. Навіки зупинилося кріплене до осі, велетенське колесо-маховик. Назавжди завмерли жорна. Тільки вітри не забувають, приходять, чіпляються за могутні крила, гойдаються на іржавих ланцюгах, нишпорять у вітряку, наче шукають свого друга мірошника.

Вітряний млин села Карасин був побудований відразу ж по закінченню Великої Вітчизняної війни. Очолювали будівельні роботи Матвійчук Бенедикт та Сахник Петро - в майбутньому працівники млина. Вітряк простої конструкції. Дуб, що використали для будівництва, був завезений з Ковеля і в діаметрі становив близько одного метра.

po zakończeniu Wielkiej Wojny Ojczyźnianej. Budowę prowadzili Benedykt Matwijczuk i Perto Sachnyk – później pracownik młyna. Wiatrak ma prostą konstrukcję. Dąb z którego wybudowano młyn przywieziono z Kowla, jego średnica sięga około jednego metra.

W 2005 r. z inicjatywy miejscowej władzy, wiatrak został przeniesiony z północno-zachodniej części do centrum wsi i częściowo odrestaurowany. Być może kiedyś znów zacznie działać.

Trasa prowadzi dalej na północ. Wśród lasów i błękitnych jezior Wepryk, Hryniewskie i Białe położona jest wieś **Lyszniówka.** Założycielem osady była kobieta. Z czyjąś pomocą, a może nawet sama zbudowała chatę pośród dzikiego lasu. Od tego czasu przylgnęło do niej przezwisko Lisniówka. Z biegiem lat chutor powiększał się. Nieznacznej zmianie uległa nazwa Lisniówka na Lyszniwkę. Pierwsza wzmianka o osadzie pochodzi z 1629 r. Co przykuwa uwagę turysty w tej poleskiej wsi? W pierwszej kolejności jej barwność i ludzie. Odnajdziemy tu dawną glinianą tablicę. Jedni badacze w znalezisku widzą dowód przebywania na tych terenach cywilizacji trypolskiej, inni – pisemną pamiątkę Szumera z IV-III w. p.n.e. Na ile dane znalezisko jest znaczące, możemy się tylko domyślać.

Droga doprowadziła nas do perły Polesia – Czeremskiego Rezerwatu Natury. Jego terytorium obejmuje 3 tys. ha. Istnieje kilka wersji co do nazwy rezerwatu. Za podstawę wzięto nazwę bagna o nazwie Czeremskie ponieważ w przeszłości terytorium to było porośnięte czeremchą. Występowanie czeremchy na bagnach podsyciło ludową wersję.

В 2005 році, за ініціативи місцевого голови, вітряк перенесений з північно-західної частини в центр села і частково відреставрований. Хто знає, можливо, він знову буде діяти.

Маршрут прямує далі на північ. Серед лісів і голубих плес трьох озер Веприк, Гривенське та Біле знаходиться село **Лишнівка**. Засновником поселення була жінка. З чиєюсь допомогою а чи й сама збудувала житло серед дикого лісу. З тих пір і закріпилося за нею прізвисько Ліснівка. З роками хутір розширювався. Дещо змінилася назва: Ліснівка стала Лишнівкою. Перша згадка про поселення датується 1629 роком.

Що ж привертає увагу туриста в цьому поліському селі ? В першу чергу колоритність та його люди. Тут віднайдено прадавню глиняну табличку. Одні дослідники в знахідці здатні вбачати наявність писемності у представників трипільської цивілізації. Інші – писемну пам'ятку Шумеру ІУ –го - початку ІІІ – го тисячоліть до н.е. Як же рідкісний примірник потрапив сюди? Можна лише робити припущення.

Ось і привела нас дорога до перлини поліського краю –Черемського природного заповідника. Він є першим у Волинській області площею близько 3 тис. га. Існує декілька версій щодо назви. За основу взято назву болота Черемське. Адже навколо раніше було немало черемхи. Наявність чемериці на болоті – підсилила народну версію.

Czeremski Rezerwat Natury został utworzony na bazie rezerwatu o znaczeniu ogólnopaństwowym i włącza różne przyrodniczo-terytorialne kompleksy: pomniki, jeziora, polany, bagna, lasy. Bagno Czeremskie, które zajmuje środkową część, odnosi się do kategorii powierzchni wodno-bagiennych i jest chronione zgodnie z Konwencją Ramsarską.

Na terytorium rezerwatu nie występują linie elektryczne, drogi utwardzone, miejsca zaludnione. Dlatego zachowali się tutaj unikalni i typowi przedstawiciele flory i fauny.

Z terytorium rezerwatu wiąże się wiele interesujących faktów historycznych. Pod koniec XIX w. Bagno Czeremskie planowano osuszyć, ale w wyniku braku linii kolejowej i złych dróg gruntowych oddalonej części Polesia nie udało się przystosować. Podczas rządów polskich wykonano kilka kanałów melioracyjnych. Ze współczesnym terytorium rezerwatu związane są burzliwe wydarzenia ruchu partyzanckiego podczas II wojny światowej. W północo-wschodniej części rezerwatu zachowało się kilka grobów nieznanych żołnierzy. Obecnie w uroczysku Suzanka utworzono pomnik poświęcony partyzantom.

Черемський природний заповідник створений на базі Черемського заказника загальнодержавного значення і включає в себе різні природно-територіальні комплекси: меморіал, територію озера, просіки і квартальні лінії, болото, ліси.Черемське болото, яке займає центральну частину, відноситься до категорії водно-болотних угідь і охороняється згідно з вимогами Рамсарської конвенції.

На території заповідника відсутні лінії електропередач, дороги з твердим покриттям, населені пункти. Саме через це тут збереглися унікальні та типові представники флори і фауни.

З територією заповідника пов'язано багато цікавих історичних фактів. В кінці XIX століття Черемське передбачалося осушити. Але через відсутність залізниці, погані грунтові дороги віддалену ділянку Полісся не вдалось освоїти. За польської доби викопано кілька меліоративних каналів для покращення умов вивезення лісових порід. Дещо пізніше із сучасною територією заповідника пов'язані бурхливі події партизанського руху під час Другої світової війни. В урочищі Кухів Груд розміщувався партизанський загін. У північно-східній частині заповідника збереглося кілька поховань невідомих солдатів. Нині в урочищі Сузанка встановлено пам'ятник партизанам, зроблені землянки за аналогією минулого.

Tak oto kończy się nasza podróż po rejonie Maniewicze, zaznajomienie się z jego przeszłością, teraźniejszością i przyszłością. Szlak turystyczny biegnie dalej. Spodziewamy się, że ziemia maniewicka podaruje nam wiele czystych, pięknych i niezapomnianych wrażeń, które nie znikną z pamięci żadnego turysty, który tu przebywał. Długość szlaku turystycznego wynosi 165 km. Podróż można zrealizować w 2 dni. Jeśli jesteście Państwo zainteresowani wypoczynkiem na maniewickiej ziemi proszę zwracać się do:

Wydział Kultury i Turystyki Maniewickiej Administracji Rejonowej
Maniewicze, ul. Nekrasowa 5
tel./faks (+38 03376) 22573

Wydział gospodarki Administracji Rejonowej
tel./ faks(+3803376) 21542

Ось і закінчилася наша подорож по Маневиччині, знайомство з її минувшиною, сучасним і майбутнім. Та шлях туриста йде далі. Сподіваємось, що маневицька земля подарує вам багато чистих, гарних, незабутніх вражень і вони не зітруться в пам'яті кожного екскурсанта, який тут побуває. Протяжність маршруту – 165 км. Подорож можна здійснити за два дні. Якщо Ви зацікавились відпочинком на маневицькій землі, звертайтеся :

Відділ культури і туризму Маневицької райдержадміністрації
смт. Маневичі вул. Некрасова, 5
Тел./ факс:(+38 03376) 22573

Відділ економіки райдержадміністрації
Тел./ факс.(+3803376) 21542

Czermski Rezerwat Natury

Черемський Природний Заповідник

OGÓLNE WIADOMOŚCI

Czeremski Rezerwat Natury - składa się z przyrodniczo-terytorialnych kompleksów, gdzie zachowały się niemalże nienaruszone przez antropogeniczną działalność masywy leśne z unikalnym mezotroficznym Bagnem Czeremskim. Pokonując bagno można trafić na wyspę z liściastymi gatunkami drzew i kwiatami, z której rozpościera się krajobraz jeziora Czeremskiego. Na terytorium rezerwatu znajduje się **jezioro Redycze**, zaś za jego granicami rzeka Wesełucha, której wody wpadają do Prypeci — Stochód.

Rezerwat położony jest na północnym zachodzie obwodu wołyńskiego w rejonie maniewickim. Podporządkowany jest Państwowemu Komitetowi Gospodarki Leśnej Ukrainy, znajduje się w strukturze Obwodowego Wołyńskiego Zarządu Gospodarki Leśnej i Myślistwa. Obecny status ochrony istnieje od 2001 r. zgodnie z Ukazem Prezydenta Ukrainy z 19 grudnia 2001 r. №1234/2001 o stworzeniu Czeremskiego Rezerwatu Natury.

Podstawą Czeremskiego Rezerwatu Natury stał się Czeremski Rezerwat Botaniczny o znaczeniu ogólnopaństwowym o powierzchni 908 ha, założony w 1978 r. w celu ochrony bagien. Na dzień dzisiejszy ogólna powierzchnia rezerwatu stanowi 2975,7 ha z czego 1849,2 ha (62,2%) zajmują lasy, 1809,8 ha (60,8%) tereny pokryte roślinnością leśną, 1108,1 ha (37,2%) bagna, 18,7 ha (0,6%) jeziora. Wśród drzew przeważają sosny i olchy, ekosystemy wodne reprezentowane są przez jezioro Czeremskie i jezioro Redycze, strumyki, a także kanały.

Черемський Природний Заповідник

Czermski Rezerwat Natury

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Черемський природний заповідник являє собою природно-територіальні комплекси, де збереглися мало порушені антропогенною діяльністю суцільні лісові масиви з унікальним еумезотрофним осоково-сфагновим болотом Черемське. Подолавши болото можна потрапити на острів з листяними породами дерев, квітами і з якого відкривається краєвид Черемського озера. На території заповідника є озеро Редичі, а за його межами річка Веселуха, що свої води несе в Прип'ять - Стохід.

Заповідник знаходиться на північному заході Волинської області, Маневицького району. Підпорядкований Державному комітету лісового господарства України, знаходиться у структурі Волинського обласного управління лісового та мисливського господарства. Сучасний охоронний статус – з 2001р. за Указом Президента України від 19грудня 2001р. №1234/2001 «Про створення Черемського природного заповідника».

Основою Черемського природного заповідника став Черемський ботанічний заказник загальнодержавного значення площею 908га, створений у 1978 р. для охорони шейхцерії болотної. На сьогодні загальна площа заповідника становить 2975,7 га . З них: лісові землі займають площу 1849,2га (62,2%); вкриті лісовою рослинністю землі – 1809,8га (60,8%), болота займають площу 1108,1га (37,2%) та озера – 18,7га (0,6%). Тут зосереджені переважно соснові та вільхові насадження, водні екосистеми представлені озерами (Черемське, Редичі), струмками, каналами.

Florę przyrodniczą reprezentuje 762 gatunki roślin, wśród których przeważają gatunki występujące na szerokich areałach, zdarzają się również subendemiczne: goździk późny i postrzępiony, lepnica litewska. Na skrajnej granicy obszaru rosną: mącznica – południowa, powojnik prosty – północny obszar występowania, wiele reliktów polodowcowych (bagnica torfowa, wierzba lapońska, turzyca dwupienna, turzyca błotna i inne). Rośnie tu 25% rzadkich gatunków roślin Polesia (między innymi komornica błotna, jeżyna gruczołowata, paprotka zwyczajna, pomocnik baldaszkowy, pływacz drobny, traganek piaskowy, wyka kaszubska, sitowie igłowate).

Dzięki badaniom Instytutu Botaniki im. M. H. Chołodnoho NANU stwierdzono znaczną różnorodnosć wodorostów — 134 gatunki, mchopodobnych — 111, porostów – 53, grzybów – 133.

Szereg gatunków wpisano do ZKU — charakterystyczne (lasy sosnowe z jałowcem, jodłowe) oraz gatunki rzadkie.

Do CKU wpisano 36 gatunków flory: aldrowanda pęcherzykowata, wroniec widlasty, buławnik czerwony, wilcze jagody, gnieźnik leśny, widłak spłaszczony, listera jajowata, obuwik pospolity, lilia leśna i inne. Na faunę rezerwatu składają się — 227 gatunków kręgowców, w tym — 18 gatunków ryb, ziemnowodnych — 12, płazów — 7, ptaków — 141, ssaków — 49 gatunków. 44 gatunki fauny (wśród nich 22 kręgowce) wpisano do Czerwonej Księgi Ukrainy: borsuk, wydra rzeczna, norka europejska, ryś zwyczajny, gronostaj; ptaki — głuszec, żuraw szary, gadożer, zniczek, bocian czarny, orlik krzykliwy, puchacz, rybołów, sowa brodata i inne.

Природна флора вищих судинних рослин представлена 762 видами, серед яких переважають види з широкими ареалами, трапляються також субендемічні: гвоздики несправжньопізня і несправжньорозчепірена, смілка литовська. На крайній межі поширення ареалу ростуть: мучниця – південна межа поширення, ломиніс прямий – північна межа поширення, багато льодовикових реліктів (шейхцерія болотна, верба лапландська, осока дводомна, осока багнова та ін.). Тут росте 25 % всіх рідкісних видів рослин Полісся (зокрема, лядвенець трясовинний, ожина шорстка, багатоніжка звичайна, зимолюбка зонтична, пухирник малий, астрагал пісковий, горошок кашубський, ситняг сосочковий).

Дослідженнями Інституту ботаніки імені М. Г. Холодного НАНУ встановлено значне різноманіття водоростей – 134 види, мохоподібних – 111, лишайників – 53, грибів – 133. Ряд угруповань занесено до ЗКУ– типові (соснові ліси з ялівцем, ялинники) та рідкісні.

До ЧКУ занесено 36 видів флори: альдрованда пухирчаста, баранець звичайний, булатка червона, вовчі ягоди пахучі, гніздівка звичайна, дифазіаструм сплюснутий, жировик Лезеля, зозулині черевички справжні, лілія лісова та ін. У фауні заповідника – 227 видів хребетних тварин, у тому числі риб – 18, земноводних – 12, плазунів – 7, птахів – 141, ссавців – 49 видів. 44 види фауни (з них 22 хребетних) занесено до ЧКУ: борсук, видра річкова, норка європейська, рись звичайна, горностай; з птахів – глухар, журавель сірий, змієїд, корольок червоноголовий, делека чорний, підорлик малий, пугач, скопа, сова бородата та ін.

Do czerwonej listy Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody włączono 16 gatunków fauny: borowiaczek, wydra rzeczna, ryś zwyczajny, norka europejska, bóbr europejski, podgorzałka, dubelt, wodniczka, derkacz, traszka grzebieniasta, rzekotka drzewna, kozioróg dębosz, strzępotek edypus, mrówka rudnica, pijawka.

Trzy gatunki roślin (głóg, lepnica litewska, kozibród) i 14 gatunków zwierząt (wilk, ryś, wydra rzeczna, orzesznica, nocek Natterera, kania ruda, wodniczka, derkacz, pijawka medyczna, kozioróg dębosz, tęcznik liszkarz, mrówka rudnica, mrówkolew pospolity) wpisano do Europejskiej Czerwonej Księgi.

Odkryto tu również 6 gatunków roślin wpisanych do załącznika Konwencji w Brnie (aldrowanda pęcherzykowata, obuwnik pospolity, listera jajowata, sasanka łąkowa, leniec bezpodkwiatkowy, widłoząb zielony) oraz 94 gatunki zwierząt – do dodatku II Konwencji w Brnie. Zgodnie z Konwencją o ochronie dzikich zwierząt migrujących 23 gatunki ptaków znajduje się pod ochroną.

Na terytorium Czeremskiego Rezerwatu Natury założono 13 naukowo-doświadczalnych poligonów oraz szereg placów do monitorowania.

До Червоного списку МСОП включено 16 видів фауни: вечірниця мала, видра річкова, рись звичайна, норка європейська, бобер європейський, чернь білоока, баранець великий, очеретянка прудка, деркач, тритон гребенястий, кумка звичайна, квакша звичайна, вусач великий дубовий, сінниця Едіп, мурашка руда лісова, п'явка медична. Три види рослин (глід український, смілка литовська, козельці українські) і 14 видів тварин (вовк, рись, видра річкова, вовчок ліщиновий, нічниця Наттерера, шуліка рудий, очеретянка прудка, деркач, п'явка медична, вусач великий дубовий західний, сінниця Едіп, красотіл пахучий, мурашка руда лісова, мурашиний лев звичайний) занесено до Європейського Червоного списку.

Виявлено також 6 видів рослин, занесених до Додатку I Бернської конвенції (альдрованда пухирчаста, зозулині черевички справжні, жировик Лезеля, сон широколистий, льонолисник безприквітковий, дикран зелений) та 94 види тварин – до Додатку II Бернської конвенції. 23 види птахів охороняються згідно з Конвенцією про збереження диких мігруючих тварин.

На території Черемського природного заповідника закладено 13 науково-дослідних полігонів та ряд площ для фонового моніторингу.

Наукова робота в Черемському заповіднику пов'язана із дослідженнями флористичного та ценотичного різноманіття природно-заповідних територій Українського Полісся, оцінки різноманітності екосистем, біопродуктивності та ресурсів журавлини у Волинському Поліссі.

Черемський природний заповідник проводить активну співпрацю із місцевими, районними та обласними навчальними закладами різних ступенів акредитації. Зокрема: Маневицька загальноосвітня школа № 1 (смт. Маневичі), Маневицька школа-гімназія №2 ім. А.П.Бринського

Praca naukowa w Rezerwacie Czeremskim jest związana z badaniami różnorodności florystycznej na chronionych terytoriach ukraińskiego Polesia, oceny różnorodności ekosystemów, bioproduktywności i surowców żurawiny na Polesiu wołyńskim.

Czeremski Rezerwat Natury prowadzi aktywną współpracę z lokalnymi rejonowymi i obwodowymi placówkami oświaty m.in. z Maniewicką Szkołą Ogólnokształcącą Nr 1 (Maniewicze), Gimnazjum Nr 2 w Maniewiczach, Liceum Zawodowym w Maniewiczach, Wołyńskim Narodowym Uniwersytetem im. Łesi Ukrainki (Łuck), Instytutem Botaniki im. M. H. Chołodnoho NAN Ukrainy (Kijów).

Kontynuowana jest współpraca z Muzeum Krajoznawczym w Maniewiczach, Maniewicką Biblioteką Rejonową dla dorosłych, Maniewicką Biblioteką Rejonową dla dzieci i i młodzieży.

W środkowej części loga Czeremskiego Rezerwatu Natury przedstawiono bagnicę torfową. To reliktowa roślina bagienna wpisana do Czerwonej Księgi Ukrainy. Wybrano ją nieprzypadkowo, ponieważ w 1978 r. właśnie w wyniku rzadko występującej bagnicy torfowej utworzono Czeremski Rezerwat Botaniczny o znaczeniu ogólnonarodowym, o powierzchni 908 ha, który stał się jądrem Czeremskiego Rezerwatu Natury (w związku z czym był jednym z pierwszych na Wołyniu). Ta zagadkowa roślina uosabia ducha dawnej flory okresu przedlodowcowego, symbolizuje Bagno Czeremskie (jedno z niewielu na ukraińskim Polesiu, gdzie zachował się ten unikalny gatunek). W tle przedstawiono błękitne niebo. W centrum — jezioro Czeremskie z rzadkimi gatunkami roślin, które wpisane zostały do Zielonej Księgi Ukrainy: grzybienie północne i grążel żółty. Z obu stron przedstawione są świerki (zielone plecy rezerwatu), które symbolizują masywy leśne (ok. 60% terytorium). Jasno zielony kolor oznacza bezkresne przestrzenie bagienne i Bagno Czeremskie, które w swoich objęciach mocno trzyma niewielkie jezioro. Napis Czeremski Rezerwat Natury wykonano w kolorze czerwonym na białym tle. Kolory biały i czerwony to tradycyjne kolory Wołynia i Polesia, oprócz tego czerwony to kolor ochrony przyrody, zaś biały — symbol czystości i przejrzystości.

(смт. Маневичі), Маневицький професійний ліцей (смт. Маневичі), Волинський Національний університет ім.Лесі Українки (м.Луцьк), Науково-екологічна фірма «Світ птахів» (м. Луцьк), Інститут зоології ім. Шмальгаузена (м.Київ), інститут агроекології УААН (м.Київ), Навчально-науковий інститут лісового та садово-паркового господарства НУБіП України (м.Київ), інститут ботаніки ім. М.Г.Холодного НАН України (м.Київ).

Продовжується співпраця з краєзнавчим музеєм селища, Маневицькою районною бібліотекою для дорослих, Маневицькою районною бібліотекою для дітей та юнацтва.

У центральній частині логотипу Черемського заповідника зображено шейхцерію болотну. Це реліктова болотна рослина, яка занесена до Червоної книги України. Обрали її не випадково, адже у 1978 році саме за наявності рідкісних угруповань із шейхцерією було створено Черемський ботанічний заказник загальнодержавного значення на площі 908 га, що став ядром Черемського природного заповідника (причому він став одним із перших на Волині). Ця загадкова рослина уособлює в собі дух древньої флори дольодовикового третинного періоду, символізує Черемське болото (одне з небагатьох в Українському Поліссі де зберігся цей унікальний вид). На задньому плані зображено голубе небо. В центрі – Черемське озеро із рідкісними угрупованнями Зеленої книги України: латаття сніжно-білого і глечиків жовтих. З обох боків показані ялинки (зелені плечі заповідника), які символізують лісові масиви (близько 60 % території). Світло-зелений колір означає безмежні болотні простори і власне Черемське болото, яке міцно тримає в своїх обіймах невеличке озеро. Напис Черемський природний заповідник виконано у червоному кольорі на білому фоні. Тут ми керувалися двома підходами: білий і червоний колір – це традиційні кольори Волині та Полісся, окрім того червоний – це колір заповідання, охорони природи, а білий – символ чистоти і прозорості.

Opis Bagna Czeremskiego.

Największym skarbem dla rezerwatu jest mezotoficzne Bagno Czeremskie, jedno z największych i najpiękniej zachowanych bagien Ukrainy, które uważane jest za cenne wodno-bagienne terytorium o znaczeniu międzynarodowym.

Naukowy wydział rezerwatu i fachowcy z Instytutu Zoologii im. Szmalgauzena (Kijów) oraz Naukowo-Ekologicznej Instytucji "Świat ptaków" (Łuck) opracowali bazę naukową i złożyli oficjalne podanie o wpisanie Błota Czeremskiego do Konwencji Ramsarskiej jako bagna o znaczeniu międzynarodowym. Na dzień dzisiejszy Bagno Czeremskie znajduje się w spisie pod numerem czwartym spośród 23 bagien wodnych z perspektywą do wpisania tego unikalnego miejsca do Konwencji Ramsarskiej. Wpisanie Bagna Czeremskiego na daną listę sprzyja bardziej efektywnej ochronie, prowadzeniu badań naukowych i monitoringowi przestrzennemu.

Podstawowymi zadaniami rezerwatów przyrody jest ochrona kompleksów przyrody, prowadzenie badań naukowych co do stanu środowiska naturalnego, opracowanie na ich podstawie charakterystyki mającej na celu ochronę przyrody, poszerzanie świadomości

Опис Черемського болота

Найбільшою цінністю для заповідника є Черемське еумезотрофне осоково-сфагнове болото, одне із найбільших та найкраще збережених перехідних боліт України, що розглядається як цінне водно-болотне угіддя міжнародного значення. Науковим відділом заповідника та фахівцями з інституту зоології ім. Шмальгаузена (м.Київ) та науково-екологічної фірми «Світ птахів» (м. Луцьк) було підготовлено наукове обґрунтування і подано офіційну заявку про внесення Черемського болота до Рамсарської конвенції боліт міжнародного значення. На сьогоднішній день Черемське болото стоїть у списку під четвертим номером із 23-х водно-болотних угідь, перспективних до внесення в Рамсарський список. Внесення Черемського болота до цього Списку сприятиме більш ефективному його збереженню, охороні, проведенню наукових досліджень, фонового моніторингу.

Основними завданнями природних заповідників є збереження природних комплексів, проведення наукових досліджень і спостережень за станом навколишнього природного середовища, розробка на їх основі природоохоронних рекомендацій,

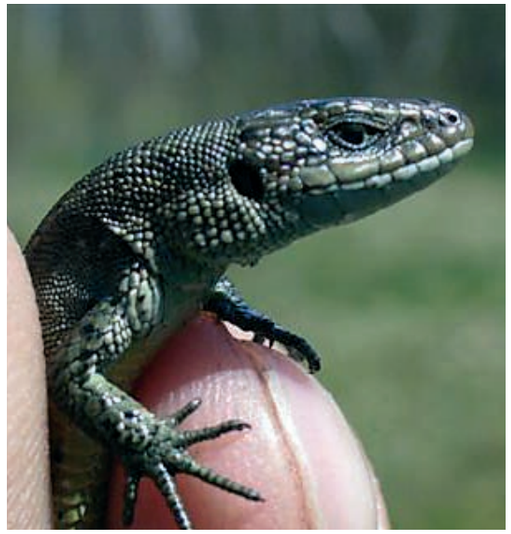

ekologicznej, pomoc w przygotowaniu kadry naukowej i specjalistów z dziedziny ochrony środowiska naturalnego oraz kwestii dotyczących ochrony przyrody — ustawa z 16 czerwca 1992 r. W odróżnieniu od większości krajów europejskich na Ukrainie wprowadzono dosyć restrykcyjne zasady ochrony przyrody w rezerwatach. Turystyka i rekreacja są tu niemalże nieobecne. Wycieczki i ścieżki ekologiczne prowadzone są jedynie za specjalnym pozwoleniem i ograniczeniem czasu, miejsca, ilości wycieczkowiczów. Zasady te są przestrzegane, jednak obserwując doświadczenia innych krajów, a mianowicie połączenie inwestycji z rozwojem turystyki i rekreacji, można stwierdzić, że dają one pozytywne rezultaty w rozwoju sfery socjalnej, a jednocześnie zmniejszają antropogeniczny nacisk na kompleksy przyrody. Właśnie stan socjalny miejscowej ludności, ich potrzeby materialno-finansowe wpływają na otaczające ich środowisko naturalne. Dotyczy to szczególnie Polesia, gdzie wiele ludzi żyje wykorzystując produkty lasu, jezior, rzek, łąk i bagien, choć należy wspomnieć, że dla mieszkańców Polesia charakterystyczny jest szacunek dla przyrody. Współczesne realia pokazują dużą transformację ekosystemu przez niedbałe osuszenia melioracyjne, nie zawsze racjonalne wykorzystanie lasów, nacisk technologiczny, kłusownictwo.

поширення екологічних знань, сприяння у підготовці наукових кадрів і спеціалістів у галузі охорони навколишнього природного середовища та заповідної справи [Закон України від 16 червня 992 р. «Про природно-заповідний фонд України» Відомості Верховної ради України. - 1992. - № 34.]. На відміну від більшості країн Європи в Україні встановлений досить жорсткий охоронний режим заповідників. Туризм і рекреація майже не практикується. Окремі екскурсії та екологічні стежки проводяться лише за наявності спецдозволу та з обмеженням часу, місця, кількості екскурсантів. Звісно зважаючи на статус та абсолютний заповідний режим ці заходи цілком виправдані. Але як показує досвід інших країн національне залучення інвестицій у розвиток туризму та рекреації дає позитивні результати у покращенні соціальної сфери, а відтак зменшується антропогенний тиск на природні комплекси. Саме соціальний стан місцевого населення, їх матеріально-фінансові потреби визначають вплив на оточуюче їх природне середовище. Особливо, це стосується Полісся, де багато людей живе за рахунок ресурсів лісу, озер і річок, лук і боліт. Хоча, слід відмітити, що для поліщуків історично притаманне бережливе ставлення до природи. Та сучасні реалії показують велику трансформованість екосистем через недбале меліоративне осушення, не завжди раціональне лісокористування, техногенний тиск, браконьєрство.

Перший на Волині Черемський природний заповідник має хороший потенціал для проведення екологічного туризму. Ми також наголошуємо про органічну єдність між екологічним та зеленим туризмом. Адже зелений, тобто сільський, туризм, який зорієнтований на ознайомлення із побутом, традиціями і культурою селян, тяжко уявити без екскурсій до величної і неповторної краси поліських ландшафтів. Місцями відвідувань можуть стати не лише окремі ділянки на території заповідника. Об'єктами екскурсій,

Pierwszy na Wołyniu Rezerwat Czeremski posiada potencjał do prowadzenia turystyki ekologicznej. Podkreślamy również oryginalną jedność pomiędzy turystyką ekologiczną i zieloną. Turystykę zieloną czyli wiejską, która skierowana jest na zaznajomienie się z codziennym życiem, tradycjami i kulturą mieszkańców wsi, trudno wyobrazić sobie bez wycieczek do pięknej i niepowtarzalnej krainy geograficznej jaką jest Polesie. Miejscem wycieczek mogą być nie tylko wydzielone obszary na terytorium rezerwatu. Obiektami wycieczek, seminariów, ścieżek ekologicznych mogą stać się przyległe rezerwaty ochrony przyrody, m.in. znane wszystkim w Maniewiczach źródła Okońskie, Sofijski Rezerwat Botaniczny i inne. W pomieszczeniu dyrekcji rezerwatu rozpoczęto prace na temat organizacji muzeum przyrody z kolekcjami skał górskich i minerałów, entomologii, zielnikiem, stoiskami informacyjnymi, co również może zainteresować turystów. W przyszłości warto stworzyć aulę, gdzie będzie możliwość obejrzenia slajdów i filmów o Rezerwacie Czeremskim oraz o ochronie przyrody. W wyniku dogodnego położenia geograficznego rezerwat może być postrzegany w kontekście ekoturystyki międzynarodowej, ponieważ Wołyń znajduje się na terenie Euroregionu Bug, zaś sam rezerwat położony jest około 70 km na południe od Białorusi i 100 km na wschód od Polski. W regionie znajduje się wiele zabytków architektonicznych i historycznych, co także przyciąga turystów. W Maniewiczach znajduje się polski kościół, dwie świątynie prawosławne, oryginalny budynek dworca kolejowego z okresu polskiego, muzeum krajoznawcze, zaś na terytorium rezerwatu w uroczysku Suzanka znajduje się zespół memorialny, partyzanckie ziemianki i okopy. Na przyległych do rezerwatu terytoriach znajduje się wiele znaczących miejsc, są to np. cerkiew św. Michała z 1691 r. (wsie Zamostia i Karasin), wiatrak

польових семінарів, екологічних стежок можуть стати суміжні природоохоронні резервати. Зокрема, всім відомі у Маневицькому краї Оконські джерела, Соф'янівський ботанічний заказник та інші. В приміщенні дирекції заповідника розпочата робота щодо організації музею природи із колекціями гірських порід і мінералів, ґрунтів, окремих видів ентомофауни, гербарієм, інформаційними стендами, що також може зацікавити туристів, юних натуралістів. В перспективі варто створити актовий зал, де буде можливий перегляд фільмів та слайдів про Черемський заповідник і в цілому про охорону та вивчення природи, під час відвідин екскурсантами теж стане хорошим методичним центром з популяризації та пропаганди бережливого ставлення до всього живого. Через зручне географічне положення Черемський може розглядатись у контексті міжнародного екотуризму. Адже Волинь відноситься до Єврорегіону Буг, а сам заповідник знаходиться приблизно за 70 км на південь від Білорусії та за 100 км на схід від Польщі. Чимало в регіоні архітектурних та історичних пам'яток, що теж приваблює туристів. Так, у селищі Маневичі (де знаходиться дирекція заповідника) знаходиться польський костел, два православних храми, оригінальний будинок залізничного вокзалу польської доби, краєзнавчий музей, а на території заповідника в урочищі Сузанка розташований меморіальний комплекс, є партизанські землянки і окопи. В прилеглих до заповідника територіях теж чимало визначних місць, це і

drewniany, kurhan grodu starosłowiańskiego na uroczysku Horochowyszcza na północnym wschodzie od rezerwatu.

W ramach promocji ochrony przyrody można będzie realizować własną literaturę informacyjną, broszury, pamiątki, oryginalne wyroby miejscowych rzemieślników, które cieszą się dużym popytem. Podstawą prowadzenia turystyki ekologicznej powinien stać się jasno wypracowany program, który przewidywałby wszystkie możliwe szlaki, grafik prowadzenia wycieczek oraz zasady zachowania się.

Ścieżka ekologiczna "Rezerwat Czeremski".

Ścieżka ekologiczna "Rezerwat Czeremski" należy do ścieżek naukowo-krajobrazowych. Ogólna długość trasy wynosi 3450 m. Wydzielono siedem kluczowych obszarów:

1. Punkty informacyjne (wjazd do rezerwatu ze strony zachodniej); 2. Budynek leśniczego; 3. Memoriał; 4. Ziemianki partyzantów obok ponad 400- letniego dębu; 5. Najwyższy punkt rezerwatu wraz z wieżą widokową oraz z altanką do wypoczynku; 6. Obszar naukowo-doświadczalny ; 7. Jezioro Czeremskie.

Ścieżka składa się z wielu kompleksów, gdyż znajdują się tu różnorodne obiekty: są to rzadkie gatunki flory i fauny; obiekty hydrologiczne; lodowcowe, krasowe formy ukształtowania powierzchni; wydarzenia i fakty historyczne. Przykładem obiektów historycznych jest zespół memorialny i ziemianki. Szlak może mieć kilka wariantów:

1. Skrócony do partyzanckich ziemianek i zpowrotem (czas trwania 1 godz., długość — 700 m);
2. Główny: do Bagna Czeremskiego obok altanki, najwyższego punktu i w kierunku powrotnym (4 godz., 4500 m);
3. Rozszerzony: do jeziora Czeremskiego i zpowrotem (8 godz., 6900 m);
4. Rozszerzony: dodatkowa wycieczka do klatek ze zwierzętami w leśnictwie karasińskim (8 godz., 7900 m);

Свято-Михайлівська церква 1691 року, (села Замостя і Карасин), дерев'яний вітряк, курган старослов'янського городища в урочищі Гороховища на північний схід від Черемського. В рамках пропаганди збереження природи можна буде реалізовувати власну довідкову літературу, буклети, значки і сувеніри, оригінальні вироби місцевих ремісників, які користуються великим попитом. Основою проведення екологічного туризму повинна стати чітко вироблена програма, яка передбачала б усі можливі маршрути, режим проведення екскурсій, правила поведінки.

Екологічна стежка „Черемський заповідник».

За типом екологічна стежка „Черемський заповідник» належить до освітньо-краєзнавчої з елементами наукової. Загальна протяжність маршруту 3450 м. Виділено сім ключових ділянок: 1. Інформаційні аншлаги (в'їзд у заповідник із західної частини); 2. Будиночок лісника; 3. Меморіал; 4. Землянки партизанські біля кількасот (більше 400р.) літнього дуба; 5. Найвища точка заповідника поруч із оглядовою вежею та альтанкою для перепочинку; 6. Науково-дослідна ділянка (ППП-2); 7. Озеро Черемське.

Стежка є доволі комплексною, оскільки тут присутні різнопланові об'єкти для розповідей: це і рідкісні види флори та фауни; гідрологічні об'єкти; льодовикові, карстові, еолові форми рельєфу; історичні факти, події; історичну цікавість представляє меморіальний комплекс та землянки, польський меліоративний знак та ін. Маршрут може мати кілька варіантів:

1. Скорочений: до партизанських землянок і назад (тривалість 1 година, протяжність туди й назад 700 м);
2. Основний: до Черемського болота біля альтанки найвищої точки і в зворотному напрямку (4 год., 4500 м);
3. Розширений: до Черемського озера і назад (8 год., 6900 м);

5. Kompleksowy (wielodzienny, samochodowy): Źródła Okońskie (wieś Okońsk) — Maniewickie Muzeum Krajoznawcze (Maniewicze) — dyrekcja Czeremskiego Rezerwatu Natury (Maniewicze) — wieś Karasin (polska krypta i inne groby, zabytek architektury drewnianej z XVII w. - Cerkiew św. Michała, drewniany wiatrak), wieś Zamostia (zabytek przyrody "Wiąz", kamieniołomy piaskowe, jezioro Ochnycz — wieś Karasin (jezioro Trosne) — Rezerwat Czeremski (szlak ścieżki ekologicznej).

W razie niewystarczającej ilości czasu poszczególne części szlaku można przejechać, na przykład pomiędzy kluczowymi częściami: 4 (ziemianki) i 5 (najwyższy punkt) 1900 m, lub w kierunku powrotnym od najwyższego punktu do budynku leśnika 3200 m. Szlak najlepiej jest rozpocząć rano (ok. godz. 9.00), przerwę obiadową zaplanować obok budynku leśnika lub w altance w pobliżu najwyższego punktu. Przed rozpoczęciem należy odbyć instruktarz z techniki bezpieczeństwa (w budynku leśnika znajdują sie wszystkie środki medyczne pierwszej pomocy) oraz zapoznać uczestników wycieczki z ogólnymi zasadami zachowania w rezerwacie. Ilość uczestników nie powinna przewyższać 20 osób. Oprócz ogólnych wiadomości o rezerwacie, rzadkich,

4. Розширений із радіальним заходом: додаткова екскурсія до вольєру тварин у Карасинському лісництві (8 год., 7900 м);
5. Комплексний (багатоденний, автомобільний): Оконські джерела (село Оконськ) - Маневицький краєзнавчий музей (смт. Маневичі) - дирекція Черемського природного заповідника (смт. Маневичі) - село Карасин (польський склеп та ін. давні поховання, пам'ятка дерев'яної архітектури XVII ст. Свято-Михайлівська церква, дерев'яний вітряк) - село Замостя (пам'ятка природи „В'яз», піщаний кар'єр, озеро Охнич) - село Карасин (озеро Тросне) - Черемський заповідник (маршрут екологічної стежки).

В разі нестачі часу окремі ділянки пішохідного маршруту можна під'їхати, наприклад між ключовими ділянками 4 (Землянки) і 5 (Найвища точка) 1900 м, або у зворотному напрямку від найвищої точки до будинку лісника 3200 м. Розпочинати маршрут бажано вранці (близько 9°° год.), обідню перерву робити біля будиночка лісника або в альтанці поблизу найвищої точки. Перед початком необхідно провести інструктаж з техніки безпеки (у будинку лісника є всі медичні препарати першої долікарської допомоги) та ознайомити учасників екскурсії

wpisanych do Czerwonej Księgi roślin i zierząt, faktów historycznych, opowieści przewodnika warto uzupełnić miejscowymi legendami, opowieściami, przekazami. W sytuacji dołączenia do grupy turystów zagranicznych lub osób, które chcą w rezerwacie spędzić więcej czasu warto uregulować sprawy związane z noclegiem, wyżywieniem, przejazdem i finansowaniem. Wycieczkę może zorganizować operator turystyczny; w centrum rejonu (Maniewicze) znajduje się hotel, kawiarnia, centra rozrywki, biblioteka, stadion, kawiarenka internetowa i inne.

W celu bardziej efektywnego spędzania czasu na ścieżce ekologicznej wydano broszurę "Ścieżka ekologiczna — Rezerwat Czeremski". Pracownicy naukowi rezerwatu prowadzą gazetkę, gdzie umieszczają informacje o liczbie odwiedzających, datę wycieczki, propozycje wycieczkowiczów. Dla uczniów szkół, gości rezerwatu i badaczy naukowych danego terytorium wycieczki są bezpłatne.

Wszystkie wycieczki należy uzgadniać bezpośrednio z dyrekcją rezerwatu, ponieważ podczas wylęgu ptaków oprowadzanie turystów po rezerwacie jest zabronione. Mogą wydarzyć się również sytuacje ekstremalne, które zagrożą turystom m.in. burze, zamiecie śnieżne i inne klęski żywiołowe. Fotografowanie i nagrywanie na ścieżce ekologicznej należy planować wcześniej.

Informacja kontaktowa:

ul. Karola Marksa 48, 44600 Maniewicze,
obwód Wołyński, Ukraina
tel./faks: +38 (03376) 2-12-09,
e-mail: zap_mv@lt.ukrtel.net

із загальними правилами поведінки у заповіднику. Кількість учасників бажано щоб не перевищувала 20 осіб. Окрім загальних відомостей про заповідник, рідкісні та занесені до Червоної книги рослини і тварини, історичні факти, варто долучити до розповідей гіда місцеві легенди, оповіді, перекази. В разі залучення іноземних туристів, або бажаючих провести більше часу в заповіднику варто узгодити питання із проживанням, харчуванням, проїздом і фінансуванням. Організувати екскурсію може допомогти тур-оператор; в райцентрі (смт. Маневичі) є готель, кафе, розважальні заклади, бібліотека, стадіон, інтернет-клуб та ін.

Для більш ефективного проведення екологічної стежки було видано буклет „Екологічна стежка Черемський заповідник». Науковими працівниками заповідника ведеться інвентаризаційний журнал відвідувачів, де фіксується кількість учасників, дата проведення, відгуки та пропозиції екскурсантів. Для учнів шкіл, гостей заповідника та наукових дослідників цієї території практикуються безкоштовні екскурсії. Текстова характеристика стежки по можливості оновлюється, доповнюється цікавими фактами. Всі екскурсії необхідно узгоджувати безпосередньо із дирекцією заповідника, оскільки в період гніздування птахів проводити туристів по заповіднику є неприпустимим. Також можуть бути певні екстремальні ситуації, які можуть загрожувати екскурсантам, зокрема буреломи, негода, снігові замети та інші стихійні явища. Доцільно планувати фото- і відеозйомку під час проходження екологічною стежкою. Додатково можна реалізовувати довідкову літературу про заповідник, значки, емблеми, буклети та інше.

Контактна інформація:

вул. Карла Маркса, 48, смт. Маневичі,
Волинська обл., Україна 44600
Тел. / факс: +3 8 (03376) 2-12-09,
e-mail: zap_mv@lt.ukrtel.net

Gmina Sułów

Ґміна Сулув

Wyżyna Lubelska w okolicach Gminy Sułów była zamieszkała niewątpliwie od paleolitu. Nad Porem i Wieprzem badania archeologiczne wykazały ślady kultur paleolitycznych i mezolitycznych. Na początku pierwszego tysiąclecia zaczęły się umacniać tutaj plemiona słowiańskie. Przygotowywały one grunt pod pierwotne plemiona polskie. Do VI w. oddziaływały tu wpływy rzymskie, a także wędrówki ludów, kończące się wraz z rokiem 565. Najprawdopodobniej tereny te zamieszkiwał lud Lędzian, zamieszkujący od dawna tereny od Gór Świętokrzyskich tereny rzeki Por, aż po Wieprz i Bug oraz całe Grody Czerwieńskie. Nazwa tego ludu wywodzi się od słowa „lędy" –co po słowiańsku znaczy tyle co „pola". Jeżeli więc przetłumaczymy nazwę „Lędzianie" otrzymamy nazwę „Polanie".

Люблінська височина в околицях ґміни Сулув була заселена ще за часів палеоліту. Археологічні дослідження над Пором та В'єпшем виявили сліди палеолітичних та мезолітичних культур. На початку першого тисячоліття на цій території почали зміцнюватися слов'янські племена. Вони підготовували ґрунт для перших польських племен. До VI ст. значну роль мав тут римський вплив, а також міграція людей, яка закінчилася в 565 р. Правдоподібно на цій території проживали Ляхи, які давно мешкали на території від Свентокшиських гір та річки Пор до річок В'єпш та Буг, а також на всій території Червенських городів. Назва походить від слова „ленди" що по-слов'янськи означає „поля". Якщо перекладемо назву „Ляхи" отримаємо назву „Поляни".

Sułów-gmina na Roztoczu

Сулув – ґміна на Розточчі

GMINA SUŁÓW W LICZBACH

Ludność ogółem
4972 (stan na 31 XII 2009r.).

Podział administracyjny
Powierzchnia: ogółem - 9.348 ha - 93 km^2
Sołectwa - 16 miejscowości

Użytki rolne
Powierzchnia użytków rolnych ogółem - 7.967 ha grunty orne ogółem - 6.086 ha, sady ogółem - 55 ha, łąki ogółem - 1.637 ha, pastwiska ogółem - 189 ha, lasy i grunty leśne ogółem – 679ha. Pozostałe grunty i nieużytki ogółem - 702 ha.

Odległości
Zamość - 23 km
Lublin – 74 km
Dorohusk – 92 km
Kraków – 240 km
Warszawa – 229 km

ҐМІНА СУЛУВ У ЧИСЛАХ

Населення
4972 (станом на 31 XII 2009 р).

Адміністративний поділ
Поверхня: всього - 9.348 ha – 93 km^2
Солецтва – 16 місцевості

Сільськогосподарське угіддя
Поверхня сільськогосподарського угіддя становить - 7.967 га, сільськогосподарські землі - 6.086, сади – 55 га, луки - 1.637, пасовища – 189 га, ліси та лісові ґрунти – 679 га. Інші ґрунти та безплідні ґрунти – 702 га.

Відстані
Замость – 23 км
Люблін – 74 км
Дорогуськ – 92 км
Краків – 240 км
Варшава – 229 км

Gmina Sułów bezpośrednio graniczy z powiatem krasnostawskim oraz biłgorajskim. Leży także w sąsiedztwie Roztoczańskiego Parku Narodowego i części Szczebrzeszyńskiego Parku Krajobrazowego. Obszar gminy Sułów wchodzi w skład krainy fizjograficznej Padołu Zamojskiego. Mały fragment południowo - zachodniej części gminy Sułów wchodzi w skład Roztocza Zachodniego. Dla terenu Roztocza Zachodniego typowa jest rzeźba lessowa - duże rozcięcia erozyjne (jary i wąwozy wydrążone w lesie). Wysokości względne sięgają rzędu 70 m, teren jest falisty o spadkach od 6% do 10%. Powierzchnia całej gminy wynosi 9348 ha, powierzchnia lasów i gruntów leśnych ogółem wynosi 296,66 ha, co stanowi 4,2% ogólnej powierzchni całej gminy. Powierzchnia użytków rolnych ogółem wynosi 7133,99 ha, stanowią one 76,31% ogólnej powierzchni gminy. Pozostałe grunty i nieużytki ogółem wynoszą 393,58 ha, czyli 5,5% ogólnej powierzchni gminy. Lasy zajmują powierzchnię 585 ha, co stanowi zaledwie 6,25% ogólnej powierzchni gminy i jest niewielka w porównaniu z powiatem zamojskim, w którym lasy stanowią 20,42% ogólnej powierzchni. Zwarte kompleksy znajdują się w pn. -wsch. części gminy (część stanowią lasy podmokłe) i kompleks mniejszy na terenie, pd.- zach. Są to lasy mieszane z dużym udziałem drzew liściastych, które są wła-

Гміна Сулув межує з повітами красноставським та білгорайським. Знаходиться на території Розточанського національного парку і частини Шчебжешинського краєзнавчого парку. Територія ґміни входить у склад фізіографічної країни Замойського падолу. Невеликий фрагмент південно-західньої частини ґміни Сулув належить до Західного розточчя. Для території Західного розточчя характерний лесовий рельєф – великі ерозийні врізи (яри та ущелини в лісі). Височини сягають 70 м, рельєф хвилястий зі зниженням від 6% до 10%. Поверхня ґміни становить 9348 га, поверхня лісів та лісових ґрунтів становить 296,66 га, а це 4,2 % загальної поверхні ґміни. Поверхня сільськогосподарського угіддя становить 7133,99 га, а це 76,31% загальної поверхні ґміни. Інші ґрунти та безплідні землі займають поверхню 393,58 га, тобто 5,5% загальної поверхні ґміни. Ліси займають 585 га, що становить лише 6,25% загальної поверхні ґміни і є невеликою у порівнянні з Замойським повітом, де ліси займають 20,42% загальної поверхні. Компактні комплекси розташовані в північно-східній частині гміни (частина це мокрі ліси) та менший комплекс у південно-західній частині. Це мішані ліси з великою частиною листяних дерев, що належать до індивідуальних землеробів. З огляду на

snością rolników indywidualnych. Z uwagi na pełnienie funkcji glebo i wodochronnych lasy należy uznać za bezwzględnie chronione przed zmianą użytkowania na nieleśną. Warto wspomnieć również o występujących stanowiskach żołny w miejscowości Sąsiadka oraz stanowisku orlika krzykliwego na południe od miejscowości Sąsiadka. Pod względem geomorfologicznym obszar gminy Sułów zaliczany jest do Wyżyny Lubelskiej i Roztocza. Gmina w większości znajduje się w granicach mezoregionu Padołu Zamojskiego, tylko jej płd. - zach. część położona jest w mezoregionie Roztocza Zachodniego. W gminie występują gleby lessowe, spośród których decydującą rolę odgrywają gleby brunatno ziemne (brunatne właściwe i wyługowane). Obok gleb brunatno ziemnych występują rędziny i czarnoziemy. Czarnoziemy wytworzone z lessów występują w rejonie Koloni Sułów i Rozłop. Na terenie gminy Sułów znajduje się dość dużo zabytków o znaczeniu historycznym. Warto zaznaczyć, iż wszystkie zabytki objęte są ochroną konserwatorską i są to budynki, cmentarze, krzyże, drogi jak i zieleń.

ґрунтоохоронну та водноохоронну функцію ліси слід абсолютно зберігати від зміни використання на нелісові. Слід сказати також про поселення бджолоїдки звичайної в місцевості Сонсядка та поселення підорлика малого на південь від Сонсядки. З геоморфологічного огляду територію гміни Сулув зараховуємо до Люблінської височини та Розточчя. Гміна здебільшого розташована у межах мезорегіону Замойського падолу, тільки її південно-західна частина розташована у мезорегіоні Західнього Розточчя. У гміні лесові ґрунти, серед яких вирішувальну роль мають брунатно-земні. Біля брунатно-земних ґрунтів виступають чорноземи. Чорноземи утворені з лесу виступають в районі Колонії Сулув і Розлоп. На території ґміни Сулув знаходиться багато цінних історичних пам'яток. Слід зазначити, що всі пам'ятки під наглядом консерватора. Це будівлі, кладовища, хрести, дороги, а також зелені території.

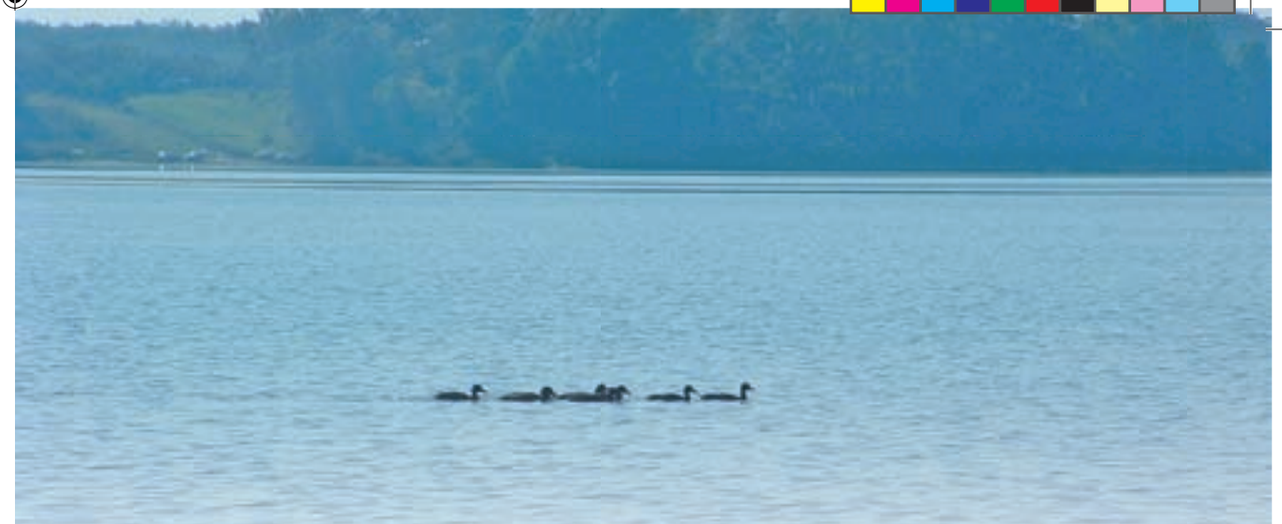

Do najważniejszych zabytków należą:

KITÓW: Cmentarz zamknięty z I wojny światowej, Kapliczka murowana z pocz. XX w. Mogiła zbiorowa wymordowanych mieszkańców z 1943 r.

KLEMENSÓW: Zespół pałacowo - parkowy, pałac murowany 1744-47, oranżeria, Zespół folwarczny: dom administratora murowany z XIX w. dom stajennego z XIX w. stajnia murowana z XIX w. spichlerz murowany z XIX w. młyn wodny z pocz. XX w., Elektrownia wodna murowana z 1913 r.,

SĄSIADKA: Grodzisko z podgrodziem i wałami z X - XV w.,

SUŁÓW: Zespół urzędu gminy XIX w.,

До найважливіших пам'яток належать:

КІТУВ: Закрите кладовище з часів I світової війни, мурована капличка з початку XX ст., братська могила вбитих мешканців з 1943 р.

КЛЕМЕНСУВ: Палацово-парковий комплекс, мурований палац 1744-44, оранжерея, фільварковий комплекс: мурований дім завідувача з XIX ст., будинок конюха з XIX ст., мурована стайня з XIX ст., мурована комора для зерна з XIX ст., водяний млин з початку XX ст., мурована гідроелектростанція з 1913 р.

СОНСЯДКА: Городище з підгороддям і валами з X – XV ст.

СУЛУВ: Ансамбль уряду гміни XIX ст.

Ciekawe projekty UE realizowane na terenie naszej gminy.

Na terenie naszej gminy działa projekt współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego pn." **e - gmina Sułów budowa bezprzewodowej sieci informatycznej w gminie"**, polegający na utworzeniu na poziomie lokalnym bezpiecznej bezprzewodowej sieci informatycznej, mając na celu rozbudowę regionalnej i lokalnej infrastruktury społeczeństwa informacyjnego, a także wyrównanie dysproporcji w zakresie dostępu i korzystania z Technologii Informacyjnych i Komunikacyjnych, w szczególności pomiędzy dużymi ośrodka-

Цікаві проекти ЄС реалізовані на території нашої ґміни.

На території нашої ґміни функціонує проект співфінансований Європейським Союзом з Європейського фонду регіонального розвитку в рамках Інтегрованої оперативної програми регіоналного розвитку: **е – ґміна Сулув будівництво безпровідної ІТ – мережі у ґміні",** яка полягає на тому, щоб на місцевому рівні створити безпровідну інформаційну мережу, маючи на меті розбудову регіональної та місцевої інфраструктури інформативного суспільства, а також вирівнювання нерівностей у сфері доступу та користання інформаційними і комунікаційними технологіями, перед усім поміж великими осередками

mi a obszarami wiejskimi i małymi miastami. W ramach tego projektu powstało 9 nadajników pracujących w ogólno dostępnym paśmie 2,4GHz udostępniających bezpłatnie Internet jednostkom podległym Urzędowi Gminy oraz indywidualnym gospodarstwom domowym z terenu naszej gminy.

Co roku w ramach współpracy pomiędzy społecznością Gminy Sułów i Powiatem Maniewicze z Ukrainy na „wyspie" w Kulikowie odbywają się festyny kulturalno-integracyjne. W ramach imprezy odbywają się: imprezy sportowo kulturalne, szkolenia mające na celu promocję regionów przygranicznych.

Potrawy regionalne

Dla Gminy Sułów tak jak dla całej Lubelszczyzny najbardziej charakterystyczne są różnego rodzaju miody, a także potrawy przyrządzane z mąki oraz kaszy gryczanej i jaglanej. Liczne są również regionalne napoje alkoholowe i bezalkoholowe, oleje roślinne, mięsa oraz wyroby piekarnicze i cukiernicze. Do najbardziej charakterystycznych potraw i innych wyrobów kulinarnych z terenu naszej gminy(chętnie przygotowywane i serwowane przez Panie z Kół Gospodyń Wiejskich) można zaliczyć między innymi: pierogi z grzybami, placki z grochem pieczone na blasze, bułki z kaszą, pleśniak, puste placki oraz wszelkiego rodzaju serniki, makowce i pierniki.

та сільськими територіями і невеликими містечками. У рамках цього проекту було створено 9 передавачів, що працюють з загальним доступом для громадськості 2,4GHz, що надають безкоштовно інтернет одиницям, які підлягають Урядові ґміни Сулув та індивідуальним домашнім господарствам на території ґміни.

Щороку в рамках співпраці між спільнотою ґміни Сулув та районом Маневичі з України на „острові" в Кулікові відбувається культурно-інтеграційне народне гуляння. У рамках розваг відбуваються культурно-спортивні розваги, тренування, що мають на меті промувати прикордонну територію.

Регіональні блюда

Як для всієї Люблінщини так і для ґміни Сулув найбільш характерними є різноманітні меди, а також блюда з борошна, гречки та пшона. Багато також регіональних алькогольних та неалькогольних напоїв, рослинної олії, м'яса, кондитерських та печених виробів. До найбільш характерних блюд та інших кулінарних виробів з нашої ґміни (охоче приготовлених жінками з Кола сільських домогосподарок) можна зарахувати, зокрема, вареники з грибами, пироги з горохом випечені на блясі, булочки з крупою, плесняк, пусті коржики, різноманітні сирники, маковики, медівники.

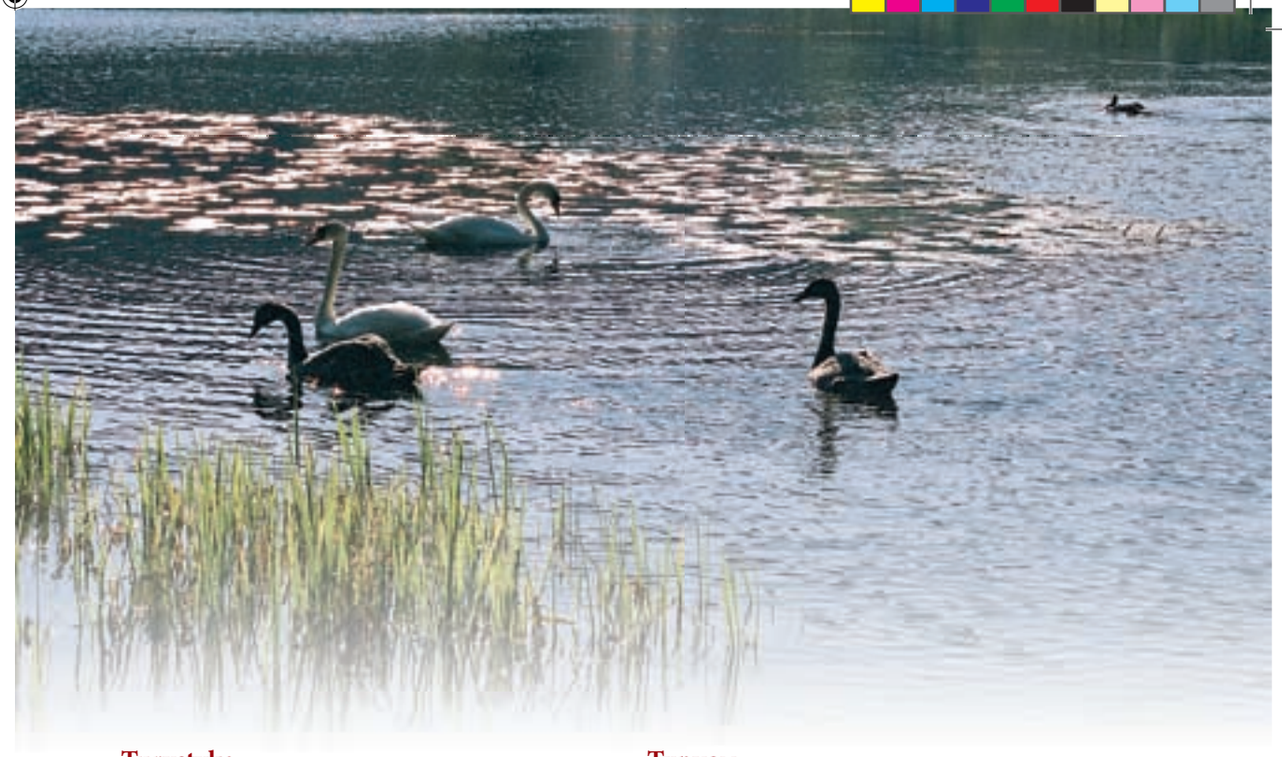

Turystyka.

Gmina Sułów odznacza się cennymi walorami przyrodniczymi, bogactwem dziedzictwa kulturowego oraz przyjaznym nastawieniem tutejszych mieszkańców do wszystkich turystów. Gmina Sułów położona na Zachodnim Roztoczu w dolinie rzek Por i Wieprz stwarza dla turystów możliwości obcowania z pięknem natury. Różnorodność przyrody oraz duże kompleksy leśne sąsiadujące z Roztoczańskim Parkiem Narodowym i Szczebrzeszyńskim Parkiem Krajobrazowym stwarzają swoisty mikroklimat, a ekologicznie czyste tereny przyczyniają się do produkcji zdrowej żywności. Doskonałym miejscem do wypoczynku, rekreacji i uprawiania sportów wodnych jest znajdujący się częściowo na terenie gminy zbiornik wodny Nielisz, którego lustro wody zajmuje obszar 950 ha, co klasyfikuje go na 1 miejscu po wschodniej stronie kraju i 11 miejscu w Polsce pod względem wielkości. Stare dorzecze rzek Por i Wieprz, na którym powstał zalew obfituje wieloma gatunkami ryb, stwarzając dla wędkarzy swoisty raj. Otoczony iglastymi lasami tworzy niepowtarzalny krajobraz oraz doskonałe warunki wypoczynku.

Туризм

Ґміна Сулув відзначається цінними особливостями природи, багатством культурної спадщини та приязною поведінкою мешканців щодо всіх туристів. Ґміна Сулув розташована у Західному Розточчі в долині річок Пор і В'єпш, створює для туристів можливість контакту з красою природи. Різноманітність природи і великі лісові комплекси, які межують з Розточанським національним парком і Шчебжешинським краєзнавчим парком створюють своєрідний мікроклімат, а екологічно чисті території сприяють виробництву продуктів для здорового харчування. Досконалим місцем для відпочинку, рекреації та для водного спорту є водосховище Ніеліш, який частково знаходиться на території ґміни. Його водне зеркало займає 950 га, що ставить його за величиною на 1 місце у східній частині країни та 11 місце в Польщі. У старому басейні річок Пор і В'єпш, на якому було утворено водосховище, багато видів риби, що створює своєрідний рай для рибалок. Оточений хвойними лісами створює неповторний краєвид та сприятливі умови для відпочинку.

Grodzisko wchodzące w skład dawnych Grodów Czerwieńskich, zlokalizowane w miejscowości Sąsiadka. Dzięki długoletnim, badaniom archeologicznym gród w Sąsiadce jest jednym z najdokładniej przebadanym grodziskiem. Na terenie gródka znajdował się dom, zapewne rezydencja księcia - feudała. Był tam także dwuizbowy czworoboczny budynek mieszkalny z piecem, a na podgrodziu półziemiankowe domy o konstrukcji zrębowej o regularnym układzie zabudowy. W pobliżu pieców odkryto żarna i jamy zasobowe na zboże i inne produkty rolne, studnię 16

Городище, яке входило до колишніх Червенських городів у місцевості Сонсядка. Завдяки довголітнім археологічним дослідженням, городище в Сонсядці це одне з найточніше досліджених городищ. На території городища знаходився дім, ймовірно князя – феодала. Була також двокімнатна чотиробокова будівля з піччю, а біля городища напів-землянкові житла у вигляді зрубових конструкцій та регулярному укладі будівництва. Біля печей виявлено знаряддя для меленя збіжжя та яри для збіжжя та інші сільськогосподарські засо-

metrową o średnicy 8 m oraz dwa piece wolnostojące. Na grodzie znaleziono wiele cennych dla nauki przedmiotów świadczących o zainteresowaniach, możliwościach, poziomie jego mieszkańców. Należą do nich: narzędzia do obróbki drzewa i wyrobu beczek, pisanki gliniane - ozdobione żółtą emalią, typu kijowskiego, zdobione naczynia gliniane, elementy uzbrojenia - miecze, umbro tarczy, ostrogi, fragmenty przedmiotów codziennego użytku, naczyń, biżuterii. Urokliwym zakątkiem naszej gminy jest **zespół pałacowo - parkowy Zamoyskich w Klemensowie.** W latach 1744 - 1746 na gruntach zamienionych z franciszkanami zamojskimi Tomasz Antoni Zamoyski, na życzenie swojej żony Anieli Te-

би, криницю глибиною 16 м і діаметром 8 м та дві окремі печі. На городищі знайдено багато цінних для науки предметів, що свідчать про зацікавлення, можливості, рівень його мешканців. Належать до них: знаряддя для деревообробки та виробництва бочок, глиняні писанки – оздоблені жовтою емаллю київського типу, прикрашені гончарні вироби, військові елементи – мечі, щити, шпори, фрагменти предметів щоденного вживання, посуду, ювелірних виробів. Чарівним куточком нашої ґміни є **Палацово-парковий комплекс Замойських у Клеменсові.** У 1744-1746 рр. на замінених з замойськими францишканами землях Томаш Антоні Замойський, на

resy z Michowskich, wybudował późnobarokowy, jednopiętrowy murowany pałac. Pałac ten został wkrótce przeznaczony dla ich syna Klemensa, żonatego z Konstancją z Czartoryskich. Według najnowszych badań autorem projektu pałacu był Jan Bem, z którym współpracował Jerzy de Kawe oraz fundator Tomasz Antoni Zamoyski. Na urok tego miejsca składają się dawne rezydencje Zamoyskich, zabytkowe budynki z XVIII w. (elektrownia wodna i młyn wodny), park w stylu angielskim (300 gatunków drzew), las, łąki, rzeka.

Kościółek w Tworyczowie. Kościółek został wybudowany przez mieszkańców miejscowości Tworyczów w latach 1932 - 1933, a w 1937 roku erygowano parafię rzymskokatolicką p.w. św. Piotra i Pawła. Drewniany, trzynawowy, bezwieżowy kościół na podmurówce, o konstrukcji słupowo - ramowej. Od frontu kościoła znajduje się niewielka kruchta, a od zachodu prostokątne prezbiterium zbliżone szerokością do nawy głównej. Po obu stronach prezbiterium usytuowano zakrystie. W czasie okupacji od 10 lipca 1943 do 19 marca 1944 roku kościół został zamieniony na magazyn zbożowy. Po wojnie odremontowano go i przywrócono parafii.

прохання своєї дружини Анелі з Міхаловських, побудував пізньобароковий одноповерховий мурований палац. Палац був побудований для їхнього сина Клеменса, одруженого з Констанцією з Чарториських. За найновішими дослідженнями автором проекту палацу був Ян Бем, з яким співпрацював Єжи де Каве та фундатор Томаш Антоні Замойський. На привабливість цього місця складаються колишні резиденції Замойських, пам'ятки з XVIII ст. (гідроелектростанція та водняний млин) парк у англійському стилі (300 родів дерев), ліс, луги, річка.

Костел у Творичові. Костел було побудовано мешканцями місцевості Творичув у 1932-1933 рр., а в 1937 р. він став римським приходом св. Петра і Павла. Дерев'яний, тринефовий, безвежовий костел на фундаменті зі стовпово-рамковою конструкцією. З переду костелу знаходиться невеликий ганок, від заходу прямокутний вівтар шириною зближений до головного нефу. По обох сторонах вівтаря знаходяться ризниці. Під час окупації з 10 липня 1943 р. до 19 березня 1944 р. костел був перетворений у комору для збіжжя. Після війни костел було відремонтовано, після чого повернув до парафії.

Pałac w Klemensowie.

Inicjatorką budowy pałacu w Klemensowie była Teresa z Michowskich Zamoyska, córka Jana Bogusława, kasztelana sandomierskiego i Teresy Bilińskiej. Ona to zawierała kontrakty z artystami i rzemieślnikami, gromadziła materiały budowlane i decydowała o ich doborze. Teresa Zamoyska w jednym z 24 listów pisanych w sprawach budowy rezydencji do burgrabiego Piotra Blumberga określa się jako tego pałacu fundatorka. Piotr Blumberg, stolnik ostrzeszowski, marszałek sądów komisarskich zamojskich, ściśle współpracował z ordynatową w robotach budowlanych. Osobami zaangażowanymi w powstawanie budowli byli: Jan Columbani i architekt Jan Andrzej Bem. Pierwszy z nich pozostawał w służbie ordynata Tomasza Antoniego przynajmniej w latach 1744-1751. Najpierw zatrudniony był przy budowie pałacu w Klemensowie, potem przy modernizacji rezydencji w Zamościu. 1 lutego 1745 roku architekt Andrzej Bem sporządził wykaz z obliczeniami kubatury murów i kosztorys fabryki. Ów szczegółowy kosztorys dla dwu kondygnacji pałacu został z pewnością oparty na dokładnej technicznej dokumentacji rysunkowej.

Палац у Клеменсові

Ініціаторкою будівництва палацу в Клеменсові була Тереза з Міхаловських Замойська, донька Яна Богуслава, сандомирського каштеляна та Терези Білінської. Це вона укладала договори з художниками та ремісниками, збирала будівельні матеріали та вирішувала про їхній вибір. Тереза Замойська в одному зі своїх 24 листів до Петра Блумберга щодо будівництва резиденції визначилася фундаторкою палацу. Петро Блумберг, остшешовський стольник, маршал комісарських замойських судів, тісно співпрацював з ординатором під час будівельних робіт. Особами задіяними до будівництва будівлі були: Ян Колумбані та архітектор Ян Анджей Бем. Перший із них був у службі ордината Томаша Антонєго у 1744-1751 рр. Вперше працював при будівництві палацу в Клеменсові, пізніше при відновленні резиденції в Замості. 1 лютого 1745 р. архітектор Анджей Бем підготував список з обрахунками обсягу стін і оцінкою фабрики. Цей докладний опис для двох поверхів палацу напевно спирався на точній технічній креслярській документації.

Osobno zostały obliczone kamienne partie, cokół i schody oraz koszt ich wykonania przez nie wymienionego z nazwiska magistra kamieniarskiego. Jak głosi tradycja, o wyborze miejsca na budowę rezydencji zadecydowało słabe zdrowie przyszłego dziedzica ordynacji Klemensa Zamoyskiego. Upatrzono leżącą wśród głębokich lasów wieś Bodaczów, należącą wówczas do franciszkanów zamojskich. Zamiana gruntów z Franciszkanami odbyła się w 1744 roku. Po spisaniu umów z architektem Andrzejem Bemem i budowniczym Janem Columbanim budowa pałacu ruszyła na wiosnę w 1745 roku.

Podane przez Bema wymiary w łokciach pozwalają na stwierdzenie, że projektant komponując plan budowli, kierował się geometrycznymi zasadami proporcji. Do części środkowej korpusu o wymiarach 50 na 32 łokci przylegają z obu stron prostopadle części boczne z ryzalitami o wymiarach 50 na 15 łokci. W 1801 roku rządy nad ordynacją objął ambitny Stanisław Kostka Zamoyski i przystąpił do remontów i odnowy dotychczasowych zaniedbanych siedzib rodowych. Ordynat zwrócił się więc o wykonanie projektów przebudowy pałacu zamojskiego do trzech architektów w kraju - P. Aignera, H. Ittara i J. Hempla, oraz do trzech architektów francuskich C. Percier'a, P.F.L. Fontaine'a i A. Dufoura, co przeszło do historii jako Turniej klasyków w Zamościu. Ożywienie ruchu budowlanego w Klemensowie nastąpiło w 1806 roku, kiedy na skutek działań wojennych Stanisław Kostka stracił pałac w Zamościu. Wtedy to wiejska rezydencja w Klemensowie stać się miała główną siedzibą rodu i jako taka pomieścić miała zbiory pałacu zamojskiego oraz bibliotekę ordynacką. By nadać odpowiedni splendor klemensowskiej budowli, w 1808 roku zaangażowano polskiego architekta o włoskim nazwisku, Henryka Ittara, który od 1803 roku zatrudniony był przy budowie pałacu zamojskiego. Przebudowa pałacu według planów Henryka Marconiego 1826-1842. Kolejnym

Окремо пораховано кам'яні частини, цоколь і сходи та витрати з їх реалізації, безіменним кам'янним майстром. Як говорить традиція, на вибір місця для будівництва резиденції мало вплив слабке здоров'я майбутнього спадкоємця ординації Клеменса Замойського. Серед глибоких лісів було розташоване село Бодачув, яке належало тоді до замойських францисканів. Обмін грунтами з францисканами відбувся у 1744 р. Після списання договорів з архітектором Анджейем Бемом та будівельником Яном Колумбаном будівництво палацу почалося навесні 1745 р.

Подані Бемом розміри в ліктях дозволяють ствердити, що дизайнер складаючи план будівлі керувався геометричними принципами пропорції. До центральної частини будівлі у розмірах 50 на 32 лікті з обох боків прилягають прямокутні бокові частини з ризалітами у розмірах 50 на 20 ліктів. У 1801 р. Керувати ординацією став честолюбний Станіслав Костка Замойський і приступив до ремонту і відновлення дотеперішніх занедбаних сімейних садиб. Ординат звернувся з проханням підготувати проекти будівництва замойського палацу до трьох архітекторів у країні – П.Аігнера, Г. Іттара та Я. Гемпля, а також до трьох французьких архітекторів: Ч. Персієра, П.Ф.Л. Фонтена і А. Дуфор, що перейшло до історії як Турнір класиків у Замості. Відродження будівельного руху наступило в Клеменсові у 1806 р., коли внаслідок війни Станіслав Костка втратив палац у Замості. Тоді сільська резиденція у Клеменсові мала відігравати роль головної садиби роду та помістити збірку замойського палацу та ординацьку бібліотеку. Щоб надати особливий престиж клеменсовській будівлі, у 1808 р. було задіяно польського архітектора з італійським прізвищем, Генрика Іттара, який від 1803 р. працював при будівництві замойського палацу. Перебудова палацу за плана-

artystą pracującym dla XII ordynata Stanisława Kostki był Henryk Marconi, którego projekty przebudowy pałacu pochodzą z lat 1826-28. Na projektach Henryka Marconiego pałac miał przybrać kostium neorenesansowy. Całość budowli uległa uproszczeniu poprzez likwidację ryzalitu środkowego i zamiany jego trójkątnego szczytu na osi odcinkiem prostej attyki, jak również poprzez zastąpienie dachu mansardowego - dwuspadowym. Druga połowa XIX wieku w historii rezydencji Klemensów nie zaznaczyła się gruntownymi przebudowami czy zmianami funkcji pałacu. Ograniczono się do rozlicznych prac remontowych i modernizacji wnętrz. Następcy ordynata Stanisława Kostki stale przebywali w warszawskim Pałacu błękitnym, traktując Klemensów jako swą letnią siedzibę.

ми Генрика Марконі 1826-1842. Наступним художником, який працював для XII ордината Станіслава Костки був Генрик Марконі. Його проекти перебудови походять з 1826-1828 рр. За проектами Генрика Марконі палац мав стати неоренесансною будівлею. Уся будівля спростилася через ліквідацію центрального ризаліту і зміни його трикутникового верху на вісі відрізком прямої аттики, а також через заміну мансардового даху – двосхилим. Друга половина XIX ст. в історії резиденції Клеменсув не відзначилася повною реконструкцією або змінами застосування палацу. Роботи обмежено до ремонту та модернізації інтер'єру. Наступники ордината Станіслава Костки постійно перебували у варшавському Блакитному палаці, трактували Клеменсув як свою літню садибу.

Sułów

Siedziba gminy, położona w środkowej części gminy, nad rzeką Por, na pograniczu Roztocza i Padołu Zamojskiego. Pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z roku 1390. W 1394 roku Dymitr z Goraja przeznaczył wieś na uposażenie plebana nowo utworzonej parafii w Szczebrzeszynie. Sułów liczył wówczas 343 morgi pola ornego ok. 7 łanów. W 1593 roku kanclerz Jan Zamoyski pozwolił plebanowi ks. Sebastianowi Kickiemu na wydzierżawienie Sułowa i Sułówka na trzy lata. Wieś pozostała na uposażeniu plebanów

Сулув

Садиба ґміни, розташована у центральній частині ґміни, на річці Пор, на межі Розточчя та Замойського падолу. Перша згадка про місцевість походить з 1390 р. У 1394 р. Димітр з Горая призначив село для св'ященика новоутвореної парафії Шчебжешин. Сулув нараховував тоді 343 гектарів орних полів, приблизно 7 ланів. У 1593 р. канцлер Ян Замойський дозволив св'ященикові Себастіанові Кіцькому на оренду Сулова та Сулувка на три роки. Село увійшло до майна шчебжеських св'ящеників

szczebrzeskich do roku 1865. Spis z 1827 roku notował wieś w powiecie zamojskim i parafii Szczebrzeszyn W 1865 roku dawne dobra plebańskie w Sułowie kupiła Zofia z Drzewieckich Małuja, po której w 1895 roku odziedziczył syn - Marian Małuja. W 1926 roku została założona Ochotnicza Straż Pożarna. Oprócz swojej statutowej działalności strażacy zajmują się również działalnością kulturalną, gdzie wraz z Kołem Gospodyń Wiejskich (1953 r.) organizują festyny, dożynki i zawody. Do KGW należało 22 członkinie. Przewodniczącą była Pani Feliksa Poździk, która w sposób szczególny zapisała się w karty historii Gminy Sułów, jako działaczka koła oraz jako ludowa poetka. Spod jej pióra wyszło wiele utworów o tematyce związanej z regionem, recytowanych przez dzieci, młodzież i dorosłych podczas różnych okoliczności. W 1929 roku wybuchł pożar w Sułowie, który strawił 40 budynków. 10 lipca 1943 roku wieś została przez Niemców wysiedlona. W październiku 1943 roku żandarmeria i policja niemiecka rozstrzelała tu 46 Żydów ze Szczebrzeszyna. W 1982 roku wybudowano w Sułowie murowaną kaplicę p.w. bł. Czesława Wyznawcy, którą 29 sierpnia 1982 roku poświęcił biskup Bolesław Pylak. Kaplica ta należy do rzymskokatolickiej parafii w Tworyczowie.

до 1865 р. Спис з 1827 р. зафіксував село в Замойському повіті та парафії Шчебжешин. У 1865 р. колишнє костельне майно в Сулові купила Софія з Джевєцьких Малуя, після неї у 1895 р. у спадку отримав син – Маар'ян Малуя. У 1926 р. була утворена Добровільна пожежна бригада. Крім своєї статутної діяльності пожежники займаються також культурною діяльністю де разом з Колом сільських домогосподарок (1953 р.) організовують народне гуляння, обжинки, змагання. До Кола домогосподарок належало 22 жінки. Головою була Фелікса Поздзік, яка особливо записалася в історії ґміни Сулув, як діячка кола та народна поетеса. З під її пера вийшло багато творів пов'язаних з регіоном, декламуваних дітьми, молоддю, дорослими під час різної нагоди. У 1929 р. в Сулові вибухла пожежа, яка спалила 40 будинків. 10 липня 1943 р. німці переселили село. У жовтні 1943 р. жандармерія і німецька міліція розстріляла тут 46 євреїв зі Шчебжешина. У 1929 р. в Сулові було побудовано муровану каплицю блаженного Чеслава Визнавци, яку 29 серпня 1982 р. посвятив єпископ Болеслав Пилак. Каплиця належить до римокатолицької парафії у Творичові.

Sułowiec.

Wieś położona na zachodnim skraju gminy, na pograniczu Roztocza i Padołu Zamojskiego. Pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z roku 1403. Na terenie wsi znajduje się prostokątny cmentarz, gdzie pochowanych jest ok. 5 tys. niemieckich żołnierzy. Wieś położona na północnym skraju gminy, nad rzeką Por, w obrębie Padołu Zamojskiego.

Deszkowice

Wieś położona w północno - wschodniej części gminy Sułów, nad rzeką Wieprz, w obrębie Padołu Zamojskiego. Miejscowość ta po raz pierwszy pojawiła się w dokumentach w 1398 roku, kiedy Dymitr z Goraja w dniu 14 listopada darował swoim bratankom: Prokopowi, Aleksandrowi, Mikołajowi i Andrzejowi dobra Szczebrzeszyn z wsiami: Źrebce, Kulików, Deszkowice, Michalów, Kosobudy, Topólcza, Brody, Bodaczów, Siedliska, Złojec, Bortatycze, Kisielów (Hyże), Płoskie, Lipsko i Wieprzec. W 1401 roku dziedzice Szczebrzeszyna powierzyli Bartłomiejowi, synowi Hanka Górskiego, osadzenie wsi Deszkowska Wola na prawie magdeburskim. Według tradycji istniał w Deszkowicach monastyr ruski. Zapewne z jego istnieniem należy łączyć odkryte podczas badań wykopaliskowych w 1997 roku cmentarzysko szkieletowe, datowane wstępnie na XIII - XV wiek.

Michalów.

Wieś położona na wschodnim skraju gminy Sułów, nad rzeką Wieprz w obrębie Roztocza. Pierwszy raz miejscowość pojawiła się w dokumentach w 1398 roku. W 1401 roku Bartłomiej Górski założył wieś Michalów na prawie magdeburskim. W 1640 roku notowano w Michalowie dwór na planie prostokąta kryty słomą, wybudowany zapewne jeszcze w XV wieku, bowiem w 1640 roku określano go jako bardzo stary. Folwark w Michalowie zajmował się głównie hodowlą koni rasowych rasy angielskiej, anglonormańskiej i arabskiej. Sercem folwarku była stajnia w kształcie otwartej podkowy. Obok istniała obora, wozownia, szopy na narzędzia, magazyny, kuźnia manez do pokrycia klaczy, chlewiki, obórki oraz liczne domy mieszkalne dla masztalerzy i pracowników folwarku. Poza częścią gospodarczą usytuowany był młyn wodny murowany z pocz. XX wieku, szkoła 5 - klasowa z przełomu XIX i XX wieku, nieduża elektrownia na rzece Wieprz wybudowana w 1913 roku oraz magazyn zbożowy. Do istniejącego wówczas folwarku należała również cegielnia i klinkiernia. W okresie okupacji hitlerowskiej folwark pozostawał w administracji Niemców. Cegielnię i klinkiernię zlikwidowano, a na ich miejscu więźniowie wybudowali lotnisko dla bombowców. Na czas budowy na terenie folwarku Niemcy utworzyli obóz dla 12 tys. ludzi. Po zakończeniu budowy obóz zlikwidowano. Więźniów pochodzenia żydowskiego rozstrzelano na miejscu i pochowano w polu za jedną z obór, natomiast pozostałych więźniów wywieziono.

Суловєц

Село розташоване на західному краю ґміни, на межі Розточчя та Замойського падолу. Перша згадка про місцевість походить з 1403 р. На території села знаходиться прямокутне кладовище, де поховано приблизно 5 тис. німецьких солдатів. Село розташоване в північному краю ґміни, над річкою Пор, на території Замойського падолу.

Дешковіце

Село розташоване в північно-східній частині ґміни Сулув, над річкою В'єпш, на території Замойського падолу. Перші згадки про місцевість з'явилися в документах у 1398 р., коли Димитр з Горая 14 листопада віддав своїм племінникам: Прокопові, Миколаєві й Андрієві Шчебжешин разом з селами: Зребце, Кулікув, Дешковіце, Міхалув, Кособуди, Топульча, Броди, Бодачув, Седліська, Злоєць, Бортатиче, Кісієлув (Гиже), Плоськє, Ліпсько і В'єпшец. У 1401 р. спадкоємці Шчебжешина, доручили Бартломею, синові Ганка Гурського, надання селу Дешковська Воля магдебурзького закону. За традицією в Дешковіцах існував руський монастир. Ймовірно з його існуванням слід єднати відкриті під час дослідницьких розкопок у 1997 р. кладовище скелетів, яке датується XIII-XV ст.

Міхалув

Село розташоване на східному краю ґміни Сулув, над річкою В'єпш на території Розточчя. Перша згадка про село походить з 1398 р. У 1401 р. Бартломей Ґурський на магдебурському законі заснував село Міхалув. У 1640 р. в Міхалові зафіксовано двір на плані прямокутника покритий соломою, побудований правдоподібно ще у XV ст., тому що у 1640 р. його визначено дуже старим. Головним заняттям мизи у Міхалові було конярство породистих англійських, англонорманських, арабських коней. Серцем мизи була стайня у формі відкритої підкови. Поблизу був корівник, каретний сарай, сарай для знаряддя, склади, кузня, свинарник та численні житлові будинки для женихів та працівників мизи. Крім економічної частини знаходився водяний мурований млин з XX ст., 5-ти річна школа з XIX-XX ст., невелика електростанція на річці Вєпш побудована у 1913 р. та склад зі збіжжям. До існуючої тоді мизи належав цегляний завод та склад збіжжя. Під час німецької окупації мизою керували німці. Цегляний завод та клінкерну було зліквідовано, а на цьому місці в'язні побудували аеропорт для бомбардувальників. На час будування на території мизи німцями був створений табір для 12 тис. людей. Після закінчення будівництва табір знищено. В'язнів єврейського походження розстріляли на місці та поховали в полі за одним з корівників, інших в'язнів було вивезено.

Rozłopy.

Wieś położona na południowym skraju gminy, na pograniczu Roztocza i Padołu Zamojskiego. Pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1398 roku, kiedy należała do włości szczebrzeskiej Dymitra z Goraja. Dalsze jej losy związane są z dziejami tej włości. W 1563 odnotowano istnienie w Rozłopach cerkwi (XVI - XVII w.). W 1759 roku drewniana cerkiew parafialna p.w. Opieki NMP w Rozłopach należała do dekanatu szczebrzeszyńskiego. Pod koniec XVIII wieku były w Rozłopach 43 gospodarstwa. W 1783 roku wieś wchodziła w skład ordynackiego klucza szczebrzeszyńskiego. 10 lipca 1943 roku Rozłopy zostały wysiedlone przez hitlerowców.

Kulików.

Wieś położona na północnym skraju, nad rzeką Por, w obrębie Padołu Zamojskiego. Pierwszy raz miejscowość pojawiła się w dokumentach w 1398 roku. W 1417 roku Mikołaj Gryf z Janiowic otrzymał nadanie Janiowic i Kulikowa, a w 1430 roku właścicielem wsi był Wojciech Smarz z Bortatycz. W 1501 roku Mikołaj z Jniowic podzielił ze Stanisławem Skokowicę i Kulików. Wkrótce Kulików trafił w ręce Mikołaja Zamoyskiego, referendarza koronnego, który w 1527 roku darował spustoszoną wieś swemu bratu - Feliksowi Zamoyskiemu. Ten ostatni w 1533 roku sprzedał Kulików za 1000 złotych Stanisławowi Kmicie. Przed 1615 rokiem Kulików należał do mnicha (zapewne Jana), a następnie Jana Jaślikowskiego, Zawieprzyckich i Wacława Zamoyskiego. W latach 1623 - 1624 Tomasz Zamoyski nabył część Jaślikowskiego i Zamoyskiego, a w 1647 roku część zawieprzyckich kupił Jan Sobiepan Zamoyski. W 1638 roku Katarzyna z Ostroga Zamoyska dała Harasimowi Mielnikowi młyn w Kuliku wraz ze sztuką roli i łąką, z obowiązkiem pilnowania stawu i grobli kulikowskiej. Inwentarz z 1639 roku wymienia tu karczmę, młyn i folwark. W XVIII wieku karczmę i młyn rozebrano, a wystawiono z tego dwie chałupy i winnicę w Tworyczowie. W 1775 roku wybudowano nowy młyn. W 1792 roku wieś należała do ordynackiego klucza starozamojskiego. W 1929 roku hr. Maurycy Zamoyski posiadał w Kulikowie 180 ha ziemi

Розлопи

Село розташоване на південному краї ґміни, на межі Розточчя та Замойського падолу. Перша згадка про село походить з 1398 р., коли входила у склад шчебжеського майна Димитра з Горая. Їй історія пов'язана з цим майном. У 1563 р. зафіксовано існування в Розлопах церкви (XVI – XVI ст,). У 1759 р. дерев'яна приходська церква Опіки НМП у Розлопах входила до шчебжеського деканату. Під кінець XVIII ст. у Розлопах було 43 господарства. У 1783 р. село входило до ординацького шчебжешинського ключа. 10 липня 1943 р. Розлопи були переміщені гітлерівцями.

Кулікув

Село розташоване на північному краю, на річці Пор, на території Замойського падолу. Перша згадка у документах з'явилася у 1390 р. У 1417 р. Міколай Гриф з Яновіц отримав надання Яновіц і Кулікова, а в 1430 р.власником села був Войцех Смаж з Бортатич. У 1501 р. Міколай з Яновіц поділив зі Станіславом Скоковіцу та Кулікув. Незабаром Кулікув потрапив у руки Міколая Замойського, коронного секретара, який у 1527 р. подарував знищене село своєму братові – Феліксові Замойському. Той останній у 1533 р. продав Кулікув за 1000 злотих Станіславові Кмиту. Перед 1615 р. Кулікув належав монаху (ймовірно Яну), а пізніше Яну Ясліковському, Завєпшицьким, Вацлаву Замойському. У 1623 – 1624 рр. Томаш Замойський придбав частину Ясліковського та Замойського, а в 1647 р. частину Завєпшицьких купив Ян Собепан Замойський. У 1638 р. Катажина з Острога Замойська дала Гарасимові Мельникові млин у Куліку разом зі частиною земель та лугу, з метою мати вихід на ставок та куліковську греблю. Згідно з документами з 1639 р.в селі знаходилася корчма, млин, миза. У XVIII ст. Корчму і млин розібрали, з чого було побудовано дві хати та винницю у Творичові. У 1775 р. було побуловано новий млин. У 1792 р. село належало ординацькому старозамойському ключу. У 1929 р. граф Малриций Замойський був у Кулікові власником 180 га земель.

Źrebce.

Wieś położona w środkowej części gminy, w obrębie Padołu Zamojskiego. Pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1398 roku. Wieś należała wówczas zapewne do Źrebeckich. W 1616 roku Mikołaj Źrebecki odstąpił Źrebce Tomaszowi Zamoyskiemu, który włączył ją do Ordynacji. Pod koniec XVIII wieku było tu 39 gospodarstw i wtedy wieś należała do ordynackiego klucza tworyczowskiego. Po napadzie partyzantów polskich na niemieckich kolonistów do Źrebiec 10 grudnia 1943 roku hitlerowcy przywieźli z Zamościa transport więźniów, z których 20 rozstrzelano na miejscu, a dalszych 9 zastrzelono w Topólczy.

Зребце

Село розташоване в центральній частині ґміни, на території Замойського падолу. Перша згадка походить з 1398 р. Село належало ймовірно до Зребецьких. У 1616 р. Міколай Зребецький віддав Зребце Томашеві Замойському, який приєднав її до Ординації. Під кінець XVIII ст. тут було 39 сільських господарств і тоді село належало ординацькому творичевському ключу. Після нападу польських партизантів на німецьких колоністів у Зребцах,10 грудня 1943 р. гітлерівці привезли з Замостя транспорт в'язнів, 20 з яких розстріляли на місці, а інших 9 розстріляли у Топульчі.

Tworyczów

Wieś położona w środkowej części gminy Sułów, w obrębie Padołu Zamojskiego. Według inwentarza z 1640 roku istniał tu zamek murowany dwukondygnacjowy, w dolnej kondygnacji dwudzielny, w górnej trójdzielny, półtraktowy, który na zewnątrz miał ganki. W dolnej kondygnacji posiadał izbę i komnatę, a w górnej salę z pokojami. W pomieszczeniach znajdowały się ceglane posadzki. Kryty gontem zamek został wybudowany zapewne w I poł. XVI wieku, a później rozbudowany. W tym czasie był we wsi także dwór murowany, zwany domem gospodarczym, na planie prostokąta, trójdzielny, dwutraktowy z sienią na osi. Po obu stronach sieni znajdowały się dwie świetlice o 2 oknach weneckich, ogrzewane zielonymi piecami kaflowymi. W sieni o 2 oknach była kuchnia z ogniskiem murowanym. Ponadto w 1640 roku notowano we wsi dwór folwarczny na planie prostokąta, dwudzielny posiadający piekarnię o 2 oknach z piecem czarnym, sień zamczystą z komorą o l oknie. Dwór pokryty był gontem. Inwentarz z 1704 roku notował w Tworyczowie dwór z zabudowaniami gospodarczymi, karczmę, staw, młyn o 4 kołach oraz młyn o l kole. W 1726 roku był tu mały browar, a w 1776 roku wybudowano nowy folwark. W latach 1770 i 1780 dwór dwukrotnie uległ pożarowi. W II poł. XVIII wieku folwark w ramach Ordynacji Zamojskiej liczył ok. 461 ha użytków, w tym 428 ha gruntów ornych, 29 ha łąk i 4 ha ogrodów. Od 1867 roku był w Tworyczowie urząd gminy, przeniesiony później do Sułowa. W latach 1932-1933 mieszkańcy wybudowali we wsi drewniany kościół, a w 1937 roku erygowano parafię rzymskokatolicką p.w. ś. Piotra i Pawła. Trzynawowy, bezwieżowy kościół posadowiony jest na podmurowaniu, wykonany z drewna, o konstrukcji słupowo-ramowej. Z frontu kościoła znajduje się niewielka kruchta, a od zachodu prostokątne prezbiterium zbliżone szerokością do nawy głównej. Po obu stronach prezbiterium usytuowano

Творичув

Село розташоване в центральній частині ґміни Сулув, на території Замойського падолу. За списком з 1640 р. існував тут мурований двоповерховий замок, на низькому поверху двосторонний, на вехньому трьосторонний, який зовні мав ганки. На нижньому ярусі була камера і кімната, а в верхній зал з кімнатами. У приміщенях знаходилися цегляні підлоги. Критий гонтом ґанок було побудовано правдоподібно в I пол. XV ст., а пізніше розбудовано. В цей час в селі був також мурований двір, званий господарським домом, на плані прямокутника, тристоронній, з сінями на вісі. По обох боках сіней знаходилися дві зали з венецькими вікнами, які опалювалися зеленими кафлевими печами. У сінях з двома вікнами була кухня з мурованим вогнищем. Крім того у 1640 р. в селі зафіксовано фольварковий двір на плані прямокутника, дводільний, з пекарнею з двома вікнами та чорною піччю, сінями з коморою з одним вікном. Двір був покритий гонтом. Документи з 1704 р. свідчать про те, що у Творичові знаходився двір з господарською забудовою, корчма, ставок, млин з 4 колами та млин з 1 колом. У 1726 р. був невеликий бровар, а в 1776 р. було побудовано новий фольварк. У 1770 та 1780 двір двічі піддавався пожежам. У II пол. XVIII ст. фольварк у рамках Замойської ординації нараховував приблизно 461 га сільськогосподарського угіддя, у цьому 428 га сільськогосподарських земель, 29 га лугу та 4 га городів. Від 1867 р.у Творичові був уряд гміни, пізніше перенесений до Сулова. У 1932-1933 рр. мешканці побудували у селі дерев'яний костел, а в 1937 р. було створено римокатолицьку парафію св. Петра і Павла. Тринавовий костел без вежі побудований на підмурку, побудований з дерева у вигляді стовпово-рамкової конструкції. Перед костелом знаходиться невеликий ґанок, а з заходу прямокутний вівтар

zakrystie W czasie okupacji od 10 lipca 1943 do 19 marca 1944 roku kościół został zamieniony na magazyn zbożowy. Po wojnie odremontowano go i przywrócono parafii. 10 lipca 1943 roku wieś została przez Niemców wysiedlona.

Kitów

Wieś położona na północno-wschodnim skraju gminy Sułów, nad rzeką Łętownią, w obrębie Kotliny Zamojskiej. Pierwotnie nosiła nazwę Łętownia. Pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z roku 1489. Wówczas prawdopodobnie należała do Stanisława Suchodolskiego, ale przed 1545 rokiem przeszła na własność Stanisława Zamoyskiego. Około 1925 roku wybudowano we wsi drewnianą olejarnię. 11 grudnia 1942 roku Niemcy w odwecie za zabicie kilku osadników i spalenie gospodarstw volksdeutschów we wsi Nawóz, dokonali we wsi pacyfikacji, rozstrzeliwując 168 (prawie wszystkich) mieszkańców wsi. 10 lipca 1943 roku wieś całkowicie wysiedlono usuwając pozostałych mieszkańców.

за шириною подібний на головний неф. З обох боків вівтаря розташоване захристя. Під час окупації від 10 липня до 19 березня костел було замінено на склад збіжжя Після війни костел відремонтували і віддали парафії. 10 липня 1943 р. село було виселене німцями.

Кітув

Село розташоване на північно-східному краю ґміни Сулув, на річці Лентовня, на території Замойської котловини. Спочатку носила назву Лентовня. Перша згадка про місцевість походить з 1489 р. Тоді ймовірно була власністю Станіслава Суходольського, але перед 1545 р. Перейшла у власність Станіслава Замойського. В околицях 1925 р. в селі було побудовано дерев'яний млин в якому виробляли олію. 11 грудня 1942 р. німці в помсту за вбивство декількох поселенців та спалення сільських господарств фольксдойчів у селі Навуз, зробили умиротворення, розстріляли 168 (майже всіх) мешканців села. 10 липня 1943 р. село цілком депортували.

Sąsiadka

Wieś położona na zachodnim skraju gminy Sułów, nad rzeką Gorajec, na pograniczu Roztocza i Padołu Zamojskiego. Na terenie wsi znajduje się grodzisko wczesnośredniowieczne datowane na XI - XII wiek, które identyfikuje się ze znanym ze źródeł pisanych grodem Sutiejsk. Jego budowniczym był prawdopodobnie w latach 1031 - 1039 książę kijowski Jarosław Mądry. Pierwsza wzmianka o nim pojawiła się w latopisie w 1076 roku, kiedy Sutiejsk był miejscem układów polsko - ruskich. Wieś Sąsiadka wzmiankowana jest po raz pierwszy w 1430 roku, w akcie działu dóbr dokonanym pomiędzy braćmi Bertoldem i Zygmuntem Smogarzewskimi - Latyczyńskimi. W maju 1944 roku zwycięską walkę z żandarmerią niemiecką stoczył tu oddział partyzantów Batalionów Chłopskich z oddziału A. Sobonia - Wira.

Obecnie Sąsiadka jest małą miejscowością słynącą z pięknych krajobrazów w których skład wchodzą właśnie Gród Czerwieński oraz niezliczona ilość wąwozów leśnych. Leży w sercu Szczebrzeszyńskiego Parku Krajobrazowego.

Sułówek

Wieś położona na północnym skraju gminy Sułów, nad rzeką Por, w obrębie Padołu Zamojskiego. Pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1593 roku, kiedy wieś była na uposażeniu plebanów szczebrzeskich. W tym roku kanclerz Jan Zamoyski pozwolił plebanowi ks. Sebastianowi Kickiemu na wydzierżawienie Sułowa i Sułówka na trzy lata. Do dóbr kościelnych wieś należała razem z Sułowem do roku 1865. Spis z 1827 roku notował Sułówek w powiecie zamojskim i parafii Szczebrzeszyn. Liczyła wówczas 18 domów i 124 mieszkańców . Pod koniec XIX wieku wieś liczyła 17 domów i 177 mieszkańców, katolików oraz 380 mórg ziemi włościańskiej i 30 mórg dworskich. Około 1890 roku wybudowano w Sułówku drewniany młyn wodny.

Сонсядка

Село розташоване у західній частині ґміни Сулув, над рікою Гораєць, на пограниччі Розточчя та Замойського падолу. На території села знаходиться городище з часів раннього середньовіччя, яке походить з XI – XII ст. Це відоме з писемних джерел городище Сутейськ. Побудував його правдоподібно князь Ярослав Мудрий у 1031 — 1039 рр. Перша писемна згадка з'явилася у літописі в 1076 р., коли Сутейськ був місцем польсько-українських зв'язків. Перша згадка про село Сонсядка походить з 1430 р. в акті між братами Бертольдом та Зиґмунтом Смоґажевськими — Латичинськими. У травні 1944 р. полк партизанів Батальйонів хлопських з відділу А. Собоня — Віра переміг німецьку жандармерію.

Нині Сонсядка це невелика місцевість, відома гарними краєвидами до яких входять Червенський город та незлічена кількість лісових ярів. Розташована у серці Шчебжешинського краєвидного парку.

Сулувек

Село розташоване на півночі ґміни Сулув, над рікою Пор, на території Замойського падолу. Перша згадка походить з 1593 року, коли село належало до шчебжеських св'ящеників. У цьому році канцлер Ян Замойський дозволив священикові Себастіанові Кіцькому на оренду Сулова та Сулувка на три роки. До церковного майна село разом з Суловом належало до 1865 р. Перепис з 1827 р. зафіксував Сулувок в замойському повіті та парафії Шчебжешин. Було тоді 18 домів та 124 мешканців. Під кінец XIX ст. у селі було 17 домів та 177 мешканців католиків, а також 380 акрів селянської та 30 акрів дворянської землі. Близько 1890 р. в Сулувку було побудовано водяний млин.

Spis treści
Зміст

Rejon Maniewicze 5
Położenie geograficzne rejonu. 5
Skład rejonu 5
Sąsiadujące rejony. 5
Powierzchnia rejonu. 5
Odległość od ośrodków 5
Район Маневичі 6
Географічне розташовання району 6
Склад району 6
Сусідні райони 6
Площа району 6
Віддаленість від центрів 6

Maniewicze zapraszają 7
Маневиччина запрошує 7
Szlak turystyczny rejonu Maniewicze. 7
Екскурсійний маршрут
Маневицького району. 7

Czermski Rezerwat Natury 31
Черемський Природний Заповідник 31

Gmina Sułów 43
Ґміна Сулув 43
Sułów-gmina na Roztoczu 45
Сулув – ґміна на Розточчі 45
Potrawy regionalne 50
Регіональні блюда 50
Turystyka. 51
Туризм 51
Pałac w Klemensowie. 54
Палац у Клеменсові 54
Sułów 56
Сулув 56
Sułowiec. 58
Deszkowice 58
Michalów. 58
Суловєц 58
Дешковіце 58
Міхалув 58
Rozłopy. 60
Kulików. 60
Розлопи 60
Кулікув 60
Źrebce. 61
Зребце 61
Tworyczów 64
Творичув 64
Kitów 65
Кітув 65
Sąsiadka 66
Sułówek 66
Сонсядка 66
Сулувек 66
Spis treści 68
Зміст 68